

TÜRK HUKUKUNDA SORUMLULUK SİGORTALARINDA RİZİKO VE RİZİKONUN GERÇEKLEŞME ANININ TESPİTİ

Yunus ALHAN*

ÖZ

Sigorta sözleşmeleri, esas itibariyle 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun (TTK) "Sigorta Hukuku" kenar başlığını taşıyan Altıncı Kitabında, m. 1401 ilâ 1520 hükümlerinde düzenlenmiştir. İki kısımdan oluşan bu Kitabın "ikinci kısmın, birinci bölümünde "Zarar Sigortaları", ikinci bölümünde ise "Can Sigortaları" düzenlenmiştir. Birinci bölüm mal sigortalarına (m. 1453-1472) ve sorumluluk sigortalarına (m. 1473-1484) ilişkin hükümler içermekte iken; can sigortaları bölümünde, ise hayat sigortası (m. 1487-1506), kaza sigortası (m. 1507-1510) ile hastalık ve sağlık sigortasına (m. 1511-1520) ilişkin hükümlere yer verilmiştir. Kanun koyucunun zarar sigortaları başlığı altında yer verdiği sorumluluk sigortaları üçüncü kişilerin sorumluluk hükümlerine dayanan tazminat talepleri sebebi ile sigorta ettirenin malvarlığında meydana gelen yükleri ortadan kaldırmaya yönelik bir sigorta türüdür. Sorumluluk sigortaları diğer zarar sigortaları ile karşılaştırıldığında rizikonun gerçekleştiği ânın belirlenmesinin daha zor olduğu bir sigorta türüdür. TTK m. 1473/1 uyarınca sigortacı sorumluluk sigortası ile sözleşmede aksine hüküm yoksa sigortalının

* Arş. Gör. Dr., Akdeniz Üniversitesi Hukuk Fakültesi Deniz Hukuku Anabilim Dalı, E-Mail: myunusalhan@gmail.com, ORCID ID: 0000-0002-6145-2591.

Makalenin Gönderim Tarihi : 27.02.2024.

Makalenin Kabul Tarihi : 22.05.2024.

sözleşmede öngörülen ve zarar daha sonra doğsa bile, sigorta süresi içinde gerçekleşen bir olaydan kaynaklanan sorumluluğu nedeniyle zarar görene, sigorta sözleşmesinde öngörülen miktara kadar tazminat öder. Anılan hükümden rizikonun sözleşme özgürlüğü ilkesi gereğince taraflarca belirlenmesine izin verilmiş, böyle bir düzenlemeye gidilmediği takdirde rizikonun gerçekleşme anının belirlenmesinde uygulanacak esas öngörülmüştür. Türk sigortacılık uygulamasına bakıldığında ise rizikonun gerçekleşme anının genellikle Sigorta Genel Şartları (SGŞ) ile belirlendiği görülmektedir. İş bu makalede rizikonun gerçekleşme anına ilişkin teorilere yer verilerek TTK ve genel şartları haiz tüm SGŞ'lerde rizikonun gerçekleştiği an izah edilmeye çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Türk Ticaret Kanunu, sigorta genel şartlar, sorumluluk sigortaları, rizikonun gerçekleşme anı, rizikonun gerçekleşme anına ilişkin teoriler.

THE DETERMINATION OF THE RISK AND THE MOMENT OF OCCURRENCE OF THE RISK IN LIABILITY INSURANCES UNDER TURKISH LAW

ABSTRACT

Insurance contracts are mainly regulated in the Sixth Book of the Turkish Commercial Code No. 6102 (TCC), which is subtitled “Insurance Law”, under Articles 1401 to 1520. The first chapter of the second part of this Book, which consists of two chapters, regulates “Damage Insurances” and the second chapter regulates “Life Insurances”. While the first part contains provisions on property insurances (Art. 1453-1472) and liability insurances (Art. 1473-1484), the life insurances chapter includes provisions on life insurance (Art. 1487-1506), accident insurance (Art. 1507-1510) and sickness and health insurance (Art. 1511-1520). Liability insurances, which are included by the legislator under the heading of loss insurances, are a type of insurance that aims to eliminate the burdens on the insured’s assets due to compensation claims of third parties based on liability provisions. Liability insurance is a type of insurance in which it is more difficult to determine the moment when the risk is realised when compared to other loss insurances. Pursuant to Article 1473/1 of the TCC, with liability insurance, the insurer pays compensation to the injured party up to the amount stipulated in the insurance contract, unless otherwise stipulated in the contract, due to the liability of the insured arising from an event stipulated in the contract and occurring within the insurance period, even if the damage occurs later. Pursuant to the aforementioned provision, the TCC permits the parties to the contract to determine the risk differently in accordance with the principle of

freedom of contract, and stipulates a principle to be applied if the risk is not determined in the contract. When the Turkish insurance practice is examined, it is seen that the moment of the occurrence of the risk is generally determined by the General Conditions of Insurance (GTC). In this article, the theories regarding the moment of the occurrence of the risk are given and the moment of the occurrence of the risk is tried to be explained in the TCC and all GTCs.

Keywords: Turkish Commercial Code, general terms and conditions of insurance, liability insurance, moment of risk, theories on moment of risk.

I. GİRİŞ

Riziko İtalyanca “*rischio*” kelimesinden gelen risk veya tehlike anlamında kullanılan bir kelimedir¹. Tehlike, büyük zarar veya yok olmaya yol açabilecek gerçekleşme olasılığı bulunan fakat istenmeyen durum olarak tanımlanmıştır. Ancak tehlike kavramı, Türkçe olmasına rağmen sigorta hukuku terminolojisinde kullanılmamaktadır. Bunun yerine riziko ifadesine yer verildiğini görmekteyiz. Tehlike kavramı, somut ve soyut anlamda tehlike olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Riziko soyut anlamda tehlike olarak değerlendirilebilir. Bu tehlikenin belli bir zaman ve mekân içerisinde gerçekleşmesi halinde ortaya somut anlamda bir tehlike ortaya çıkmaktadır².

Sigorta hukukunda gerçek kişilerin doğumlarından ölümlerine kadar, tüzel kişilerin ise hukuk âleminde var oldukları andan sona ermelerine kadar hayatlarının her alanında var olan kimi zaman sonuçlarından korunabildikleri kimi zaman da etkisini azaltabildikleri, ancak varlığını hiçbir zaman ortadan kaldıramadıkları, gerçekleşme olasılığı bulunan ve gerçekleşmesi durumunda kendisine hukuki sonuçlar bağlanan belirsiz olaylara riziko³ denir⁴.

¹ <https://sozluk.gov.tr/> (E.T.: 25.12.2021)

² OMAĞ, Melih Kemal, Riziko Kavramı Açısından Kıdem Tazminatlarının İşverenlerce Sigorta Edilmesi Sorunu, Özel Sigorta Hukukuna Hâkim İlke ve Kurumlar (1975-2016) Makaleler ve Tebliğler, On İki Levha Yayınları, 1. Bası, Ağustos 2019, s. 4; KANER, İnci, Zarar Sigortalarında Sigorta Ettirenin Tehlike ile İlgili Görevleri, İHFİM, Cilt: LIV, Yıl: 1994, s. 303-308.

³ Zarara uğrama tehlikesi olarak kabul edilen Fransızca’da risk, İtalyanca’da riziko, Alman hukukunda ‘*versicherungsfall*’ olarak adlandırılan sigorta hukuku bağlamında riziko olarak ifade ettiğimiz kavram sigortacılıkta kullanılan risk terimiyle eş anlamlıdır. Bkz. KARAMAN, Davut:

Sorumluluk sigortası, sigorta ettirenin sorumluluğundan kaynaklanan ve miktarı belirsiz olan tazminatları ödemekten kurtulmak adına miktarı belirli olan sigorta primini ödeyerek, sigorta sözleşmesinin teminat sağladığı süreler içerisinde karşılaşılabileceği tazminat taleplerinin teminat altına alınmasını, sonradan ortaya çıkarak sigorta ettirenin mali yapısını sarsacak hatta ekonomik mahvına sebep olabilecek olaylardan sigorta ettireni korumayı amaçlayan bir sigortadır⁵. Sorumluluk sigortası bir zarar sigortasıdır⁶. Zarar sigortalarında rizikonun gerçekleşmesi ile

-
- Sigortacılık, Sigorta ve Risk Kavramları, Beta Yayınları, İstanbul, 2010, s.11; WİDİS, Alan, I., Insurance Materials on Fundamentals Principles, Legal Doctrines and Regulatory Acts, West Group, Minnesota 2001, s.3
- 4 Bir sigortalanmış olay, sigortalanmış hizmetin sağlanması ile bağlantılı oluşan zıya veya hasarı tazmin etmek için sigortalı kişinin yükümlüğüne yol açan, bu zararların tazmininin sigorta sözleşmesi, sigorta genel şartları gereği istisna edilmemesi şartıyla, sigorta bölgesi içinde sigorta sözleşmesinin yürürlükte olduğu dönem esnasında meydana gelen umulmayan ve öngörülemeyen olay anlamına gelir. DOBBYN, John, F., Insurance Law in a Nutshell, Third Edition, West Publishnig Co, 1986, s.128; MOWBRAY, Albert, H./BLANCHARD, Ralph, H., Insurance Its Theory and Practice in the United States, Fifth Edition, Mc-Graw Hill Book Company, New York 1961, s.3-12; CAN, Mertol, Türk Özel Sigorta Hukuku, İmaj Yayınevi Ankara, 2018, s. 7; KUBİLAY, Huriye, Özel Sigorta Hukuku, Barış Yayınları, İzmir 2003, s.3; MEMİŞ, Tekin, Yangın Sigortasında Riziko, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2008, s.21; OMAĞ, Merih Kemal, Türk Sigorta Hukukunda Rizikonun Ağırlaşması Sorunu, Sigorta Hukuku Türk Derneği, İstanbul 1985, s.9 -10; KENDER, Rayegan, Hususi Sigorta Hukuku, Oniki Levha Yayınları, İstanbul 2021, s.293; ÖZDAMAR, Mehmet, Sigortacının Sözleşme Öncesi Aydınlatma Yükümlülüğü, Yetkin Yayınları, Ankara 2009, s.72; ÜNAN, Samim, İsteğe Bağlı Genel Sorumluluk Sigortasında Riziko, Beta Yayınları, İstanbul 1998, s.27; CEBE, Mehmet Sinan, Uygulamalı Sigorta Hukuku, Adalet Yayınevi, Ankara 2018, s.33-34; KENDER, Rayegan, Sigorta Hukuku, Sigortacılık Seminerleri, Türk Sigorta Enstitüsü Yayınları No:1, Ahmet Sait Matbaası, İstanbul 1975, s. 154; YAZICIOĞLU, Emine/ŞEKER ÖĞÜZ, Zehra: Sigorta Hukuku, Gözden Geçirilmiş 4. Bası, Filiz Kitapevi, İstanbul 2021, s. 76.
- 5 MOWBRAY/BLANCHARD, s.174 -175. WİDİS, s.332,718, DOBBYN, s.43.
- 6 KENDER, Türkiye’de Hususi Sigorta Hukuku, s.228.

sigorta ettirenin malvarlığında meydana gelen eksilme karşılanır⁷. Sorumluluk sigortasında da sigorta ettirenin malvarlığında iradesi dışında meydana gelebilecek eksilmelerin karşılanması⁸ temel amaç olduğundan zarar sigortalılarına ilişkin hükümler kural olarak sorumluluk sigortalarında da uygulanır⁹. Sorumluluk sigortasında rizikonun gerçekleşmesi halinde bu rizikodan zarar gören üçüncü kişilerin gördükleri zararlar sigorta limiti dâhilinde karşılanır.

Sorumluluk sigortalarında riziko, sigorta ettirenin sorumlu olduğu hususlar nedeniyle, üçüncü kişilere tazminat ödemek zorunda kalması ve kalma olasılığının bulunmasıdır¹⁰. Bu sebeple sorumluluk sigortasında rizikodan bahsedebilmek için öncelikle sigorta ettirenin malvarlığının pasifinde bir artışın veya en azından böyle bir artış ihtimalinin ortaya çıkmış bulunması gereklidir¹¹. Buradan hareketle sorumluluk sigortalarında sigortacı zarar sigortalılarından farklı olarak, sigorta ettirenin malvarlığındaki pasifin artmasını önleyecek faaliyet içerisine girmelidir¹². Sorumluluk sigortasında, sigorta ettirenin, sözleşme ile yeri ve zamanı belirlenmiş sorumluluğu himaye altına alındığından bu sorumluluğun dışındaki nedenler riziko kapsamında kabul edilmezler¹³. Sorumluluk sigortasında riziko yer, zaman, konu, miktar bakımından belirli bir ve birden fazla sorumluluk sebebi ile sınırlandırılır¹⁴. Diğer bir deyişle, teminatın yer, zaman, konu ve miktar bakımından

⁷ ŞENOCAK, Kemal, Mesleki Sorumluluk Sigortası, Turhan Kitabevi, Ankara 2000, s.18; ULAŞ, Işıl: Uygulamalı Zarar Sigortalı Hukuku, Turhan Kitabevi, Ankara 2012, s.650.

⁸ KENDER, Türkiye’de Hususi Sigorta Hukuku, s.229.

⁹ SCHMİDT, Otto, Principles of European Insurance Contract Law (PEICL), Verlag Dr. Otto Schmidt, 2009, s.33.

¹⁰ ŞENOCAK, Mesleki Sorumluluk Sigortası, s.30.

¹¹ ÜNAN, İsteğe Bağlı Genel Sorumluluk Sigortasında Riziko, s.27; YAZICIOĞLU/ŞEKER ÖĞÜZ, Sigorta Hukuku, s. 77.

¹² Bu sigortalarda sigorta ettiren, üçüncü kişinin haksız veya aşırı tazminat talebiyle karşı karşıya kalabilir. Bu durumda sigortacı, üçüncü kişilerin haksız taleplerini bertaraf etmek yükümlülüğü altındadır. Bkz. ÜNAN, İsteğe Bağlı Genel Sorumluluk Sigortasında Riziko, s.25; ŞENOCAK, Mesleki Sorumluluk Sigortası, s.30.

¹³ ÜNAN, İsteğe Bağlı Genel Sorumluluk Sigortasında Riziko, s.27.

¹⁴ Sigortacının sözleşmeye konu koruma borcu, poliçede yazılı zaman periyodunda, belirlenmiş coğrafi alanda ve öngörölmüş teminat limitleri dâhilinde, tespit edilen riziko çerçevesinde geçerlidir. Bkz. ÜNAN, İsteğe Bağlı Genel Sorumluluk Sigortasında Riziko, s.28.

sınırlandırılması rizikonun gerçekleşmesiyle başlamaktadır¹⁵. Bu sebeple, rizikonun gerçekleşme anı sorumluluk sigortaları açısından önemlidir¹⁶.

Sorumluluk sigortasının önemli bir konusu da sigorta kapsamının zaman aralığının belirlenmesidir: Bu kapsam poliçe sahibinin sorumluluğunu ortaya çıkaran (görevler veya) eylemlere mi bağlıdır, ya da açıkça ortaya konan eylemlerin sebep olduğu sonuçlara mı, poliçe sahibine karşı zarar gören kişinin ortaya koyduğu bir iddiaya mı, sigortacı aleyhine poliçe sahibinin bir iddiasının bildirilmesine mi? Bu zaman aralığı arasında uzun süreçler geçebilir. Özellikle asbest vakaların gösterdiği gibi, 1950’li ve 1960’lı yıllarda asbest maddesine maruz kalmış işçilerin uğradığı zarar, ancak 15-20 yıl sonra gün ışığına çıktı ve işçilerin bu talepte bulunduğu işverenlerin 20 yıl önceki sorumluluk sigortacılarına başvurmasına neden oldu. Bu yüzden sigortacının sorumluluklarının zaman aralığı sigorta poliçesinin son derece önemli bir parçası olabilir ve rizikonun başlangıcı ve sona ermesine bağlı olarak çeşitli biçimlerde ortaya çıkabilir. Bu süreci belirleyen sözleşme şartları genellikle rizikonun başlangıcı olarak kabul edilebilir¹⁷. Sorumluluk

¹⁵ Rizikonun gerçekleşmesiyle sigortacının tazminat ödeme yükümlülüğü, sigorta ettirenin zararı önleyici ve artmasını engelleyici tedbirleri alma yükümlülüğü başladığından ve sorumluluğu doğuran eylemin/olayın gerçekleşmesinden, zarar görene tazminat ödenmesine kadar, üçüncü kişide zararın meydana gelmesi, onun tarafından tazminat talebinin ileri sürülmesi gibi çok sayıda olayların birbirini takip etmesi şeklinde gerçekleştiğinden, rizikonun hangi anda ve hangi koşulda ortaya çıktığını saptamak oldukça önem arz etmektedir. Bkz. ÜNAN, Samim, Türk Ticaret Kanunu Taslağı’nın Sigorta Hukuku Başlıklı Altıncı Kitabı Hakkında Düşünceler, Sigorta Hukuku Dergisi, Sayı: Özel Sayı, Türk Ticaret Kanunu Taslağı, Yıl: 2005, s.159.

¹⁶ YONGALIK, Aynur, Çevre Sorumluluk Sigortası, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara 1998, s.184; Rizikonun gerçekleştiği zamanın tespiti ayrıca zamanaşımı süresi, geçmişe etkili sigorta yapılabilmesi, sigorta ettirenin rizikonun gerçekleşmesinden sonraki bildirim yükümlülüğünün başlayacağı an vb. konularda da önem arz eder. Bkz. YAZICIOĞLU, Emine, Sorumluluk Sigortalarında Riziko, Sigorta Hukuku Sempozyumları, Samim Ünan/Emine Yazıcıoğlu (Ed.), On İki Levha Yayınları, İstanbul 2018, s. 424.

¹⁷ CİCİM, Uluğ İlknur/ALHAN, Yunus, Avrupa Sigorta Sözleşmesi Hukukunda Uzmanlar Grubunun Final Raporu, Bölüm V: Mali Sorumluluk Sigortası, Akdeniz Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt:6, Sayı:1, Yıl: 2016, s.261.

sigortalarında, rizikonun gerçekleşme anı aynı zamanda, sözleşmenin dayandığı esası belirlediğinden, rizikonun gerçekleşme anını düzenleyen esaslara yer verilmesi gerekmektedir. Rizikonun gerçekleşme anına ilişkin olarak farklı nitelikte esaslar olmasının temel sebebi ortada bir sözleşme olmasından bahisle tarafların iradesinin temel alınması gerektiği bu nedenle sözleşmenin tarafları olan sigortacı ile sigorta ettiren arasında bir denge sağlanması çabasıdır. Sorumluluk sigortalarında rizikonun nitelik ve özelliklerine göre farklılık gösteren, bu sebeple birinin diğerinden daha öncelikli olduğunu söylememize imkân olmayan sebep olayı teorisi¹⁸, tazminat talebinin ileri sürülmesi teorisi, zarar olayı teorisi, zararın tespiti teorisi, zararın mahkeme önünde veya dışında yapılan işlemlerle kesin olarak tespiti teorisi, kombinasyon teorisi ve süreklilik gösteren olay teorisi kavramları karşımıza çıkmaktadır¹⁹. TTK ise bu konuda emredici olmamakla birlikte 6762 Sayılı Türk Ticaret Kanunu'nda (E-TTK) yer alan ve E-TTK m. 1264/4 hükmü gereği sigorta ettirenin aleyhine değiştirilemeyen emredici olan düzenlemede benimsenen talep ve talebin kesinleşmesi²⁰ esasından ayrılarak olay

¹⁸ Olay esası, sorumluluk sigortalarında daha önce ortaya çıkmış bir kavramdır ve günümüzde daha yaygın olarak kullanılmaktadır. Bkz. CLARKE, Malcolm, Alistair, The Law of Insurance Contracts, 6th edition, Informa Law from Routledge, United Kingdom, 2009, s.509. Nitekim Avrupa Sigorta Sözleşmesi Hukuku İlkeleri'nin de, sigorta sözleşmesinde belirlenmiş olan rizikonun gerçekleşmesi "sigortalanmış olay (insured event)" olarak ifade edilmiştir. Bkz. ÜNAN, Samim/ATAMER, Kerim, Avrupa Sigorta Sözleşmesi Hukuku İlkeleri, Sigorta Hukuku Türk Derneği İstanbul 2011 s.15; SCHMİDT, s.33

¹⁹ TAŞDELEN, Nihat, Mali Mesuliyet Sigortalarında Rizikonun Gerçekleşmesi Halinde İhbar Yükümlülüğü, Prof. Dr. Hüseyin Hatemi'ye Armağan SBArD, Sayı:6 Yıl:2015, s.478 vd.

²⁰ E-TTK Madde 1292 – "Sigorta ettiren kimse sigortanın taalluk ettiği rizikonun gerçekleştiğini haber aldığı tarihten itibaren beş gün içinde sigortacıya haber vermeye mecburdur. Bu müddet, üçüncü şahsın sigortalıya karşı dava açması halinde sigortacıya sigortalının müdafaasına yardım etmeye mecbur tutan mesuliyet sigortalarında sigortalının tebligat üzerine davayı öğrendiği, sigortalının üçüncü kişiye vereceği tazminatın sigortacı tarafından ödenmesine ait mesuliyet sigortalarında ise hakkındaki mahkeme kararının kesinleştiğini sigortalının öğrendiği veya dava olmaksızın yahut dava neticesi beklenmeksizin üçüncü şahsa sigortalının para ödemiş olması halinde parayı ödemiş olduğu tarihten başlar. Birden çok sigortalarda, sigorta ettiren kimse birinci fıkrada muayyen müddet içinde sigortalılardan her birine gerek hasar keyfiyetini ve gerekse aynı

esasını kabul etmiştir²¹. Nitekim 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu (TTK) m. 1473 hükmü de “*sigortalının sözleşmede öngörülen ve zarar daha sonra doğsa bile, sigorta süresi içinde gerçekleşen bir olaydan kaynaklanan sorumluluğu*” ifadesiyle bu esasını benimsediğini ikrar etmiştir²².

Ancak aynı kanun m. 1473’ün gerekçesinde tarafların rizikoyu belirleyebilmelerinin mümkün olduğunu da belirterek mehz aldığı Alman Hukuku’nda kabul edilen yaygın riziko esasına da yer vermiştir²³.

Çalışmada sorumluluk sigortasında riziko kavramı ve gerçekleştiği an konusundaki görüşler ele alınacak, rizikonun gerçekleşme anına ilişkin TTK’da ve Türk hukukundaki genel şartları

menfaat hakkında yaptığı sigorta mukavelelerini bildirmeye mecburdur. Sigorta ettiren kimse kasten yukarıki fıkralar gereğince ihbarda bulunmamış ise sigorta haklarını zayi eder. Sigorta ettiren kimsenin kusuru halinde, kusurun ağırlığına göre sigortacının ödemekle mükellef olduğu bedel indirilebilir. Görüldüğü üzere E-TTK ’da, sorumluluk sigortalarında rizikonun gerçekleşme anının genel bir hüküm ile değil, uygulamada ortaya çıkabilecek hallere ilişkin seçenekler halinde düzenlenmiştir. Sigortacının hukuki himaye borcunun olmadığı sorumluluk sigortalarında talep görüşünün benimsendiğini görmekteyiz. Ancak burada talep görüşünün tam olarak benimsendiğini söyleyemeyiz. Zira hükme göre yalnızca “dava yoluyla” ileri sürülen talepler riziko niteliğindedir. Ayrıca sigorta ettirenin dava açılmasını beklemeden üçüncü şahsa para ödemiş olması durumunda riziko bu anda gerçekleşmiş sayılır. Sigortacının hukuki himaye borcunun olmadığı sorumluluk sigortaları bakımından ise talebin kesinleşmesi görüşü benimsenmiştir”. Ayrıca bkz. ÜNAN, İsteğe Bağlı Genel Sorumluluk Sigortasında Riziko,55-62.

²¹ TTK Madde 1473/1- “*Sigortacı sorumluluk sigortası ile sözleşmede aksine hüküm yoksa sigortalının sözleşmede öngörülen ve zarar daha sonra doğsa bile, sigorta süresi içinde gerçekleşen bir olaydan kaynaklanan sorumluluğu nedeniyle zarar görene, sigorta sözleşmesinde öngörülen miktara kadar tazminat öder. Bu hüküm açıkça olay esasının benimsendiğini ifade etmektedir.*”

²² YAZICIOĞLU, Sorumluluk Sigortalarında Riziko, s. 429-433.

²³ Kanun, zorunlu bir hüküm öngörmemektedir. "Sigorta süresi boyunca meydana gelen olguyu" tanımlamak sigorta genel şartlarındaki hüküm ve koşullara bırakılmıştır. Bkz. LANGHEİD/RİXECKER in LANGHEİD, Theo/RİXECKER, Roland/GAL, Jens/GROTE, Joachim/MUSCHNER Jens, Versicherungsvertragsgesetz, 6.Auflage, C.H. Beck OHG, München 2019, Knr. 63, 64.

haiz sorumluluk sigortalarında benimsenen esas izah edilmeye çalışılacaktır. Bazı sorumluluk sigortası genel şartlarında rizikonun gerçekleşme anı belirlenmemişken; bazı sorumluluk sigortası genel şartlarında ise TTK. m.1473/1'den farklı bir yöntem belirlenmiştir. Bundan dolayı, TTK.m.1473/1'in, sigorta genel şartları karşısındaki niteliğinin açıklanması zaruridir²⁴.

II. RİZİKO KAVRAMI VE ÖZELLİKLERİ

Sigorta hukukunda riziko, sigorta ettirenin iradesine bağlı olmayan, genel olarak ne zaman gerçekleşeceği belli olmayan; fakat ileride gerçekleşme olasılığı bulunan ve zararlı bir sonuç doğurabilecek olan olaylara denir²⁵.

Zaman içerisindeki nitelik ve nicelik olarak oldukça artan riziko kişilerin tek başına önlem alabilecekleri noktanın ötesine geçmiş, bu durumda sigorta kavramının ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır²⁶. Sigortacı ile akdetmiş olduğu sigorta sözleşmesi sayesinde sigorta ettiren olup olmayacağı belirsiz olaydan korunmaktadır²⁷.

²⁴ YAZICIOĞLU, Sorumluluk Sigortalarında Riziko, s. 424.

²⁵ KENDER, Sigorta Hukuku, s. 154, YAZICIOĞLU/ ŞEKER ÖĞÜZ, Sigorta Hukuku, s. 76, OMAĞ, Riziko Kavramı, s.4, ÜNAN, İsteğe Bağlı Genel Sorumluluk Sigortasında Riziko, s. 27.

²⁶ OMAĞ, Türk Sigorta Hukukunda Rizikonun Ağırlaşması Sorunu, s.3; ARSEVEN, Haydar, Sigorta Hukuku, Ana Prensipler, Genel Hükümler Yenilenmiş 2. Baskı, Beta Yayınları, İstanbul 1987, s.3; KUBİLAY, Özel Sigorta Hukuku, s.11.

²⁷ Riziko belirsiz olmalıdır. Bu açıdan tarafların bilgisine, yani olayın öznel olarak belirsiz olup olmadığına dayanır; objektif olarak belirli olaylar - özellikle geçmişe etkili sigorta durumunda taraflar rizikodan habersizse böyle bir riziko sigortalanabilir niteliktedir. Bkz. RÜFFER, Wilfried/HALBACH, Dirk/SCHİMİKOWSKİ, Peter, Münchener Kommentar Zum VVG (Versicherungsvertragsgesetz) 4. Auflage, C.H. Beck OHG, München 2020. Knr.62. Mahkemeler de bu tür bir görüş benimsemişlerdir. "Scottish Amicable Securities Assn Ltd ve Northern Assurance Co" davasında 'sigortası parasının olması belirsiz bir olay olduğunda ödeneceği' hükmedilmiştir. Bkz. YAZICIOĞLU, Emine, Tekne Sigortası Sözleşmesi, Beta Yayınları, İstanbul 2003, s.122.

Riziko olarak adlandırdığımız bu olay tesadüfi ve beklenmedik bir olay olmalıdır²⁸. Bu belirsiz ve tesadüfilik rizikonun ne zaman gerçekleşeceğinin belirli olmaması ve ortaya çıkışının sigorta sözleşmesi taraflarının herhangi birinin iradesine bağlı olmaması durumudur²⁹. Eğer bir sigorta sözleşmesinde, böyle bir tesadüfilik unsuru yoksa diğer bir ifadeyle rizikonun gerçekleşmesi noktasında bir belirsizlik yok ise, bu durum sigorta sözleşmesinin kesin olarak hükümsüz olmasını gerektirir³⁰. Sigorta sözleşmesi süresince rizikonun belirsiz ve tesadüfi olması gerekmektedir³¹. Geçerli bir sigorta sözleşmesinden bahsedebilmek için, rizikonun sözleşme süresi içerisinde kesin olarak gerçekleşmesi gerekmeyip, sözleşme kurulduğu anda ve sözleşme süresi içerisinde³² var olması yeterlidir³³. Bu durumun istinası, bazı durumlarda sigorta sözleşmesi akdedildiğinde rizikonun gerçekleşmesine rağmen sigorta ettireni sigorta himayesinden mahrum bırakmamak için geliştirilen TTK'nın ilgili hükümleri uyarınca cevaz verilen geçmişe etkili sigortadır³⁴. Eğer sigorta sözleşmesi, maddi başlangıç zamanının, şekli

²⁸ MOWBRAY/BLANCHARD, s.6-7

²⁹ RÜFFER/HALBACH/SCHİMİKOWSKI, Knr. 10; ÜNAN, İsteğe Bağlı Genel Sorumluluk Sigortasında Riziko s. 24.

³⁰ MOWBRAY/BLANCHARD, s.8-9; ARSEVEN, s.21.

³¹ Bu durum bizi sigorta sözleşmesinin şarta bağlı bir sözleşme olduğu sonucuna götürmemelidir. Şarta bağlı borçlarda koşul, hukuki işlemin hukuki etkisinin bağlandığı olgudur. Koşul gerçekleşmeden hukuki etki görülmez. Sigorta sözleşmelerinde ise sözleşme ile himaye altına alınan rizikonun gerçekleşmesi, sigortacının o ana kadar üstlendiği rizikoyu taşıma yükümlülüğünü sigorta bedeli ödeme yükümlülüğüne dönüştürür. Bkz. OĞUZMAN, Kemal/ÖZ, Turgut, Borçlar Hukuku Genel Hükümler C.II, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2012, s.476 vd.

³² TTK Madde 1422/1- “*Sigortacının sorumluluğu başlamadan, sigorta ettirenin, sigortalının ve can sigortalarında ayrıca lehtarın, fiilleri ve etkileri olmaksızın rizikonun gerçekleşmesi imkânsızlaşmışsa, sigortacı prime hak kazanamaz.*”

³³ ÖĞÜZ, ŞEKER, Zehra, Deniz Yoluyla Yük Taşınmasında Sigorta Himayesinin Kapsamı, Beta Basım Yayın, İstanbul 2001, s.30.

³⁴ TTK Madde 1458/1- “*Sigorta, sigorta koruması sözleşmenin yapılmasından önceki bir tarihten itibaren sağlanacak şekilde yapılabilir. Ancak, rizikonun gerçekleştiği veya gerçekleşme ihtimalinin ortadan kalkmış olduğu, sözleşmenin yapılması sırasında, sigortacı ile sigorta ettiren ve sigortadan haberi olmak şartıyla, sigortalı tarafından biliniyorsa sözleşme geçersizdir. Rizikonun gerçekleştiği veya gerçekleşme ihtimalinin ortadan kalktuğunun sigorta ettiren veya sigortalı tarafından bilinip*

başlangıç zamanından önceki bir tarihten itibaren başlayacak şekilde akdedilirse diğer bir deyişle sigorta sözleşmesinin tarafları sözleşme akdedilmeden önceki bir tarihi sigortacının sorumluluğunun ve dolayısıyla sigorta korumasının başlangıcı olarak kararlaştırmışlarsa, bu tür durumlarda gerçek anlamda³⁵ geçmişe etkili sigorta söz konusu olacaktır³⁶. Bu sigortanın ortaya çıkmasındaki sebep kanuna karşı bir hile yapılması değildir. Kaldı ki böyle bir husus hem Türk Medeni Kanunu (TMK) m. 2 hem de TTK m. 1458 anlamında müeyyideye tabidir. Bu sigortanın ortaya çıkmasındaki sebep TTK m. 1458 hükmü ışığında sigorta ettireni korumak amacıyla, sigorta sözleşmesinin yapılmasına yönelik öneri ile kabul arasındaki süreyi sigortalamaktır³⁷.

TTK uyarınca bir olayın riziko olarak kabul edilebilmesi için iktisadi nitelikte olması lazım gelmektedir³⁸. Bu durum esasında sigortacıların taleplerinin sigorta hukukunda yanıt bulmasının tezahürüdür. Nitekim sigortacılar, sigortacılık teknikleriyle gerçekleşme ihtimalini hesaplayamadıkları olayları teminat altına almak istememektedirler³⁹. Ancak bütün iktisadi olayların riziko kapsamında değerlendirilmesi de mümkün değildir. Bunun için yukarıda belirttiğimiz beklenmedik olma, tesadüfîlik ve hukuka uygun olma koşullarının da varlığı gerekmektedir⁴⁰.

sigortacı tarafından bilinmediği durumlarda, sigortacı sözleşme ile bağlı olmamakla birlikte, ödenmesi gereken primin tamamına hak kazanır.”

³⁵ Gerçek olmayan geçmişe etkili sigortada sigorta koruması, sigorta ettirenin sigorta sözleşmesine ilişkin talepte bulunduğu tarih ile sigortanın şekli başlangıç zamanı arasında sağlanır. Bkz. ŞENOCAK, Kemal, Geçici Sigorta Himayesi, BATİDER, Cilt: XXII, S:1, Yıl: 2003, s. 61.

³⁶ ŞENOCAK, Geçici Sigorta Himayesi, s.60.

³⁷ LANGHEİD Theo/WANDT Manfred, Münchener Kommentar zum VVG 2 Auflage, Verlag C.H. Beck München, München 2017, Knr. 1.

³⁸ Sigortanın amacı, riziko sonucu meydana gelen maddi zararın karşılanması olduğundan, rizikonun maddi bir nitelik taşıması gerekmekte olup, iktisadi sonuçları olmayan olayların riziko kapsamında değerlendirilmemesi gerekmektedir. Bkz. MOWBRAY/BLANCHARD s.10; CAN, Türk Özel Sigorta Hukuku, s.8; KUBİLAY, Özel Sigorta Hukuku, s.51; NOMER, Cahit/YUNAK, Hüseyin, Sigortanın Genel Prensipleri 1.Baskı, Ceyma Matbaacılık, İstanbul 2000, s.12.

³⁹ NOMER/YUNAK, s.13.

⁴⁰ CAN, Türk Özel Sigorta Hukuku, s.9.

İktisadilik özelliği taşıyan rizikolar, tabiattan kaynaklan ve kişilerden kaynaklanan rizikolar olarak iki temel grupta incelenebilir. Tabiattan kaynaklanan rizikolar doğal afet olarak kabul ettiğimiz tabiatın dört temel unsuru olan su, ateş, hava ve topraktan kaynaklanan olaylardır⁴¹. Kişilerden kaynaklanan rizikolar kişileri irade dışı davranışları sebebiyle ortaya çıkan rizikolardır⁴². Nitekim hukuk düzeni insanların bilerek ve isteyerek neden olduğu olayları riziko olarak kabul etmez ve bu olaylara sigorta hukuku anlamında rizikonun hukuki sonuçları bağlanmaz⁴³. Bunun yanı sıra kişilerin işlemiş oldukları suçlar, akde aykırı hareketler ve suç sayılmayan haksız fiiller ve teknolojinin gelişmesiyle birlikte ortaya çıkan taşıma hukukundaki tehlikeler gibi olaylar, bu kişilerin işlemiş oldukları fiillerden ve bu teknolojinin ortaya çıkardığı etkilerden zarar gören kişileri korumak amacıyla riziko olarak kabul edilmektedir⁴⁴. Buradan hareketle kişilerin malvarlığındaki aktiflerin azalmasına ve pasiflerin artmasına ya da kişilerin hayatlarının sona ermesi vücut ve ruh sağlığı ve bütünlüğünün bozulmasına neden olan rizikoların geniş bir alana yayıldığı ve sınırlandırılması gerektiği aşikârdır⁴⁵. Kaldı ki; sigorta sözleşmesi uyarınca sigortacının tüm rizikoları karşılaması beklenemez, böyle bir yükün altına girerse bu sigortacının ekonomik mahvına ve sigortanın işlevsiz kalmasına yol açar. Anglo-Saxon hukukundan hukukumuzda sirayet eden, özellikle taşıma sigortalarında sıklıkla karşımıza çıkan rizikonun kapsamını genişletmeye yönelik “All- Risk Klozu” bile birtakım rizikoları himaye kapsamı

⁴¹ Yangın, fırtına, şimşek, yıldırım, sel, dolu, deprem, heyelan, erozyon, gibi doğa olayları bu kapsamda değerlendirilebilir bkz. MOWBRAY/BLANCHARD, s.14; CAN, Türk Özel Sigorta Hukuku, s.10.

⁴² Kişilerden kaynaklanan rizikolar ise ekonomik sonucu gelir kaybı olan ölüm, sürekli sakatlık, geçici sakatlık, işsizlik, emeklilik gibi rizikolar ve ekonomik zarar doğuran, hırsızlık, dolandırıcılık, kaza ve üçüncü şahıslara karşı sorumluluğu doğuran olaylar ve birçok iş riski de kişisel risk olarak kabul edildiğinden, deniz ve kara taşımalarından kaynaklanan rizikolar, ekinlere zarar veren don, dolu gibi olaylar, işçinin irtikâbı, sözleşmenin yerine getirilememesi, müşterinin ve yedieminlerin iflası ve grevler bu kapsamda değerlendirilebilir. Bkz. MOWBRAY/BLANCHARD, s.13-15

⁴³ ARSEVEN, s.21-22.

⁴⁴ CAN, Türk Özel Sigorta Hukuku, s.11.

⁴⁵ KENDER, Sigorta Hukuku, s.287.

dışında bırakıldığından⁴⁶ şüphesiz ki sorumluluk sigortalarında riziko sınırlandırılmalıdır⁴⁷.

Riziko, TTK m.1404⁴⁸ ve Türk Borçlar Kanunu (TBK) m.27⁴⁹ uyarınca; meşru bir nitelik taşımalı, kanunun emredici hükümlerine, ahlaka, kamu düzenine, kişilik haklarına aykırı bir nitelik taşımamalıdır. Bu hükümlerin devamı niteliğinde olan TTK m.1429 hükmü uyarınca sigorta ettiren veya sigortalının kasıtları sonucu meydana gelmiş olaylar riziko niteliği taşımamaktadırlar. Kanun koyucu esasen burada riziko niteliğinde olmayan olayları da tanımlama gayretindedir. Bu sebeple gerçekleşeceği⁵⁰ veya gerçekleşmeyeceği kesin olaylar riziko kapsamında kabul edilmez. TTK m.1401 hükmünde riziko kişilerin parayla ölçülebilir menfaatlerini zarara uğratan her türlü olay olarak tanımlanmıştır⁵¹. TBK m.27 ve TTK m.1401 ve m.1404'ten hareketle riziko sigorta sözleşmesinin konusunu teşkil ettiği için mevcut olmaması veya gerekli nitelikleri taşımaması durumunda; sigorta sözleşmesi kesin olarak hükümsüzdür. Ancak rizikonun gerçekleşmesi zarar sigortalarında can

⁴⁶ KARAYALÇIN, Yaşar, Taşıma Sigortalarında “All Risks” (Bütün Riskler) Klozu, Sorumluluk ve Sigorta Hukuku Bakımından Eşya Taşımacılığı Sempozyumu, Bildiriler-Tartışmalar, 26-27 Ocak Ankara 1984, s.216-221; ULAŞ, s. 46-48.

⁴⁷ YAZICIOĞLU, Sorumluluk Sigortalarında Riziko, s. 423-424.

⁴⁸ TTK Madde 1404/1- “*Sigorta ettirenin veya sigortalının, kanunun emredici hükümlerine, ahlâka, kamu düzenine, kişilik haklarına aykırı bir fiilinden doğabilecek bir zararını teminat altına almak amacıyla sigorta yapılamaz.*” Bu hüküm 6762 TTK 1277'nin devamı niteliğindedir

⁴⁹ TBK Madde 27- “*Kanunun emredici hükümlerine, ahlaka, kamu düzenine, kişilik haklarına aykırı veya konusu imkânsız olan sözleşmeler kesin olarak hükümsüzdür. Sözleşmenin içerdiği hükümlerden bir kısmının hükümsüz olması, diğerlerinin geçerliliğini etkilemez. Ancak, bu hükümler olmaksızın sözleşmenin yapılmayacağı açıkça anlaşılırsa, sözleşmenin tamamı kesin olarak hükümsüz olur*”.

⁵⁰ Buradaki durum hayat sigortalarındaki ölüm rizikosu ile karıştırılmamalıdır. Normalde ölümün er ya da geç meydana geleceği kesindir ve bu nedenle sigorta edilmez. Ancak hayat sigortalarında, riziko, sigorta sözleşmesi süresi içinde belirli bir kişi itibarıyla ölüm olayının gerçekleşme ihtimalidir. Bkz. KAYIHAN, Şaban, Sigorta Sözleşmesinde Prim Ödeme Borcu 1. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2004, s.61.

⁵¹ LANGHEİD/RIXECKER, Knr. 56, 57.

sigortalarından farklı olarak⁵² sigortacın tazmin yükümlülüğü için yeterli olmayıp bir zararın ortaya çıkması ve bu zarar ile riziko arasında illiyet bağının kurulması gerekmektedir⁵³. İlliyet, sebep ile sonuç arasındaki korelasyon olarak rizikonun gerçekleşmesi ile zararın ortaya çıkıp çıkmadığının tespitinde temel unsurdur⁵⁴. Türk hukukunda TBK uyarınca kabul edilen illiyet bağı uygun illiyet bağıdır. Bundan kasıt; objektif olarak, hayatın olağan akışına ve söz konusu riziko ile ilgili genel tecrübelerle göre gerçekleşen türden bir sonucu meydana getirmeye elverişli olan uygun sebeptir⁵⁵. Sigorta hukukunda da uygun illiyet bağı kabul edilmektedir⁵⁶.

⁵² Can sigortalarında rizikonun gerçekleşmesi sigortacının sorumluluğu için yeterli olup rizikonun ayrıca zarara sebebiyet vermesi gerekmemektedir. Başka bir deyişle; can sigortalarında ise böyle bir nedensellik gerekli değildir; teminat altına alınan rizikonun gerçekleşmesi sigortacının sorumluluğu için yeterlidir ve bu rizikonun ek olarak zarara sebebiyet vermesi gerekmemektedir. Bkz. ÖĞÜZ, ŞEKER, Deniz Yoluyla Yük Taşınmasında Sigorta Himayesinin Kapsamı, s.212.

⁵³ SWİSHER, Emeric/NASH, Peter, Principles of Insurance Law Second Edititon, Matthew Bender, San Francisco 2000, s.419-420; TMK Madde 6 – “Kanunda aksine bir hüküm bulunmadıkça, taraflardan her biri, hakkını dayandırdığı olguların varlığını ispatla yükümlüdür. Bu hükmüne binaen kim bir haktan yararlanıyorsa külfetine katlanması gerektiğinden, zararın gerçekleşen rizikodan kaynaklanmadığını ispat etme külfeti sigortacıya aittir.”

⁵⁴ DOBBYN, s.133-134; KENDER, Türkiye’de Hususi Sigorta Hukuku, s.322.

⁵⁵ SWİSHER/NASH, s.426-427; EREN, Fikret, Borçlar Hukuku Genel Hükümler 23. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara 2019, s.540 vd.; OĞUZMAN/ÖZ, s.44 vd.

⁵⁶ Kara taşımalarında; uygun illiyet bağı kabul edildiği halde deniz taşımalarında uygun illiyet bağı ile sorumluluğun tespiti oldukça güç olduğundan, Anglo-saxon hukukun vasıtasıyla hukukumuza giren zararın meydana gelmesine neden olan, süre bakımından en yakın sebep değil, en etkili sebebi zararın sebebi olarak kabul eden etkin şart teorisi karşımıza çıkmaktadır. Etkin şart teorisi zararın ortaya çıkmasına neden olabilecek olaylar arasında bir zaman sıralaması yapmaz. Diğer bir deyişle öncelik sonralıktan ziyade, zararlar en yakın ilişkili olayın ne olduğu üzerinde yoğunlaşır. Bu teori uyarınca, zararın meydana gelmesinde hangi olay daha etkiliyse diğerlerinin önüne geçiyorsa zararın sebebi şeklinde değerlendirilir. Bkz. MOWBRAY/BLANCHARD, s.54-55, 159; SWİSHER/NASH, s.426; DUNT, John, International Cargo Insurance,

III. SORUMLULUK SİGORTALARINDA RİZİKONUN GERÇEKLEŞME ANI

A. Genel Olarak

Alman hukukunda sigorta mefhumunu düzenleyen Alman Sigorta Sözleşmesi Kanunu (VersicherungsvertragsGesetzts-VVG) § 25 hangi olgunun riziko oluşturduğunu belirtmemektedir. Bu durum sözleşmeden ve sigorta genel şartlarından anlaşılabilir. Alman Sigorta Genel Şartları (Allgemeine Versicherungsbedingungen-AVB) “zarar olayı” ve “kişisel yaralanma, eşya hasarı veya sonuç olarak ortaya çıkan finansal kayıpların doğrudan sonucu olan olay” olarak rizikoyu tanımlarken, Alman Sorumluluk Sigortası Genel Şartları (Allgemeine Versicherungsbedingungen für die Haftpflichtversicherung-AHB) sigorta ettirene karşı sorumluluk talepleriyle sonuçlanabilecek “ihlal” üzerine odaklanmakta olup⁵⁷ her ikisine göre, riziko olası bir talepten önce gelen bir süreçtir⁵⁸.

Rizikoyu taşıma borcu, rizikonun gerçekleşip gerçekleşmeyeceği ya da ne zaman gerçekleşeceği belirli olmayan bir kavram olmasından dolayı varlığı rizikonun gerçekleşmesine bağlı olmayıp sigorta sözleşmesinin maddi ve şekli anlamda başlamasıyla⁵⁹ vücut bulan⁶⁰ riziko

-
- Informa, United Kingdom 2012, s.284; ÜLGNER, Fehmi, Deniz Sigortalarında Nedensellik ve Causa Proxima Kuralı, Der Yayınları, İstanbul 1994, s.68 vd.
- ⁵⁷ PRÖLSS, Jürgen/MARTİN, Anton, Versicherungsvertragsgesetz 31 Überarbeite Auflage, C.H. Beck, München 2021, Knr. 27.
- ⁵⁸ PRÖLSS/MARTİN, Knr. 25.
- ⁵⁹ Sigorta sözleşmesinin maddi anlamda başlangıcı sigortacının sorumluluğunun başladığı andır. Bkz. BOZER, Ali, Mal Sigortasında Akdin Yürürlük Tarihini ve Sigortacının Mes’uliyetinin Başlangıcını Tayin Eden Sigorta Mukavelesi Hükümleri, BATİDER, Cilt:1 Sayı:1, Yıl: 1961, s.225.
- ⁶⁰ ÜNAN, İsteğe Bağlı Genel Sorumluluk Sigortasında Riziko, s.25; CAN, Mertol, Sigorta Sözleşmesinin Tabi Olduğu Hukuki Esaslar, İmaj Yayınevi, Ankara 2012, s.91.

gerçekleşmeden önce statik halde bulunan, soyut bir muhteva arz eden⁶¹ bir borçtur. Rizikonun gerçekleşmesiyle somut hale gelmektedir.

Alman hukukunda riziko ve gerçekleştiği an hususunda bir ya da birden fazla olguyu esas alan görüşler ileri sürülmüştür⁶². Rizikonun gerçekleştiği anı açıklayan bu görüşlerden sebep olayı teorisi, tazminat talebinin ileri sürülmesi teorisi, zarar olayı teorisi, zararın tespiti teorisi, zararın mahkeme önünde veya dışında yapılan işlemlere kesin olarak tespiti teorisi, kombinasyon teorisi ve süreklilik gösteren olay teorisine yer vereceğiz⁶³.

B. Sebep Olayı Teorisi

Bu görüşe göre; riziko sonucu ortaya çıkan zararın karşılanabilmesi için rizikonun sözleşme süresi içerisinde gerçekleşmiş olması gerekmektedir⁶⁴. Zarar elbette sigortacının tazminat ödeme borcunun doğması için gerekli bir unsurdur, ancak bu görüşe göre zararın ne zaman ortaya çıktığı değil zarara sebebiyet veren olayın ne zaman olduğu önem arz etmektedir⁶⁵. Sebep olayı teorisi, Almanya'daki birçok mesleki sorumluluk sigortası poliçesinin temelini oluşturmakta olup, sigortalı olay, (ilk) görev ihlali ile ortaya çıkmakta, sözleşmenin feshinden yıllar sonrasına kadar ortaya çıkmayabilecek veya keşfedilemeyecek olan, sözleşme süresi boyunca neden olunan zararlar için sigorta teminatı mevcut olduğundan sigortacı için de bu tür bir

⁶¹ ÖZDAMAR, Mehmet, Sigortacının Sözleşmenin Kurulmasından Sonraki Aydınlatma Yükümlülüğü, Prof. Dr. Fırat Öztan'a Armağan, Cilt: II, Yıl: 2010, s.1679; KENDER, Hususi Sigorta Hukuku, s.311.

⁶² YAZICIOĞLU, Sorumluluk Sigortalarında Riziko, s. 424.

⁶³ ÜNAN, Samim, Türk Sigorta Hukuku Bakımından Sorumluluk Sigortalarının Değerlendirilmesi, Sorumluluk Sigortaları Seminer, 07.04.2006, Y. Temel Enderoğlu (der.), İktisadî Araştırmalar Vakfı, 2006/185, İstanbul 2006, s. 32, <https://docplayer.biz.tr/1144364-Sorumluluk-sigortalari.html> (Erişim Tarihi: 12.05.2020); ŞENOCAK, Mesleki Sorumluluk Sigortası, 78-79.

⁶⁴ SWİSHER/NASH, s.627; ÜNAN, İsteğe Bağlı Genel Sorumluluk Sigortasında Riziko, s.28; ŞENOCAK, Mesleki Sorumluluk Sigortası, s.79; YONGALIK, s.187; YAZICIOĞLU, Sorumluluk Sigortalarında Riziko, s. 425; LANGHEİD/WANDT, Knr.8

⁶⁵ PRÖLSS/MARTİN, Knr. 28; LANGHEİD/WANDT, Knr.8.

sözleşme yapısı, önemli bir gecikmiş tazminat riski taşımaktadır⁶⁶. Sorumluluk sigortalarında önemli olan sorumluluğu doğuran olaydan dolayı sigorta ettirene yöneltilecek tazminat taleplerinde sigorta ettireni korumak olduğundan, rizikonun sonuçlarının sözleşme süresi içerisinde gerçekleşmesi aranmaz⁶⁷. Sigorta ettiren, zarar kararlaştırılan sigorta süresinin bitiminden sonra ortaya çıksa bile, sorumluluğa yol açan olayın sorumluluk süresi içinde meydana geldiği tüm durumlar için sigorta teminatı verilmesinde meşru bir menfaate sahiptir⁶⁸.

Sigortacıların, akdettikleri her sigorta sözleşmesi dolayısıyla sözleşme süresi içerisinde gerçekleşmiş riziko fakat ne zaman ortaya çıkacağı belirli olmayan bir zararın varlığı onları her daim sözleşme varmış gibi davranmaya itmektedir⁶⁹. Ayrıca sözleşmelerin ayakta tutulması ilkesinin sigorta hukukundaki görünümü olan geçmişe etkili sigorta ile bu görüş bağdaşmamaktadır⁷⁰. Çünkü; sorumluluğa sebebiyet veren davranış/olayın sigorta akdi öncesinde gerçekleşmesi; ancak zararın teminat süresi içinde meydana gelmesi halinde, sigorta ettiren sigorta himayesinden yararlanamayacaktır.⁷¹ Nitekim doktrinde de bu konuda görüş ayrılığı söz konusudur. Gerçekleşmesinden korkulan rizikonun ortaya çıkmasını sigortacının sorumluluğun doğması için yeterli kabul eden görüşlerin⁷² aksine, sorumluluk sigortalarında sigorta ettirenin malvarlığında meydana gelebilecek muhtemel eksilme teminat altına alındığından, rizikonun meydana geldiği anda sigorta ettirenin malvarlığında bir eksilme olmadığından ve tazminat ödeyeceği belli olmadığından dolayı tazminat talep edilmeden önce sigortacının koruma

⁶⁶ LANGHEİD/RİXECKER, Knr. 59-61; Uygulamada, müteakip sorumluluk süresini sınırlayan düzenlemeler yaygındır. Örneğin, sözleşmenin feshinden sonraki beş yıla kadar bkz. RÜFFER/HALBACH/SCHİMİKOWSKI, Knr. 11

⁶⁷ Bu durum bizi geçmişe etkili sigorta kavramına götürmektedir. Zira orada riziko sözleşmeden önce gerçekleşmekte sorumluluk sigortalarında kabul edilen olay esasının dışına çıkmaktadır. Ancak bu durum Borçlar Hukuku uyarınca kabul sözleşmelerin ayakta tutulma ilkesinin sigorta hukukundaki bir yansıması olup istisnai niteliktedir. Bkz. CLARKE, s.317

⁶⁸ LANGHEİD/WANDT, Knr.8.

⁶⁹ YONGALIK, s.191.

⁷⁰ ŞENOCAK, Mesleki Sorumluluk Sigortası s.84-85.

⁷¹ ŞENOCAK, Mesleki Sorumluluk Sigortası, s. 84; YAZICIOĞLU, Sorumluluk Sigortalarında Riziko, s. 426.

⁷² KARAYALÇIN, Yaşar, Sorumluluk Sigortaları, SHD, Cilt: II, Sayı: 1-2, Yıl: 1984, s.21.

sağlama borcunun muaccel hale gelmesinin doğru olmadığını ve rizikonun gerçekleştiği anın belirlenmesi bakımından bu esasın kabul edilemeyeceğini belirten görüşler de vardır⁷³.

Sebeplere olayı teorisinde birden çok sorumluluğa yol açan davranışın farklı zamanlarda aynı zarara neden olması durumu veya olası sorumluluk sebeplerinin bir araya gelmesi ile zarar meydana geldiğinde veyahut kusursuz sorumluluk hallerinde rizikonun gerçekleştiği anın tespit edilmesi oldukça zordur⁷⁴. Böyle bir durumda, teminat süresi içinde sebep olayının gerçekleştiğini sigorta ettirenin ispat etmesi gerektiğinden sigorta ettirenin ispat yükünü hafifletmek adına rizikonun gerçekleştiği anın sigorta genel şartlarında belirtilmesi uygun olacaktır⁷⁵. Bununla birlikte sebep olayı teorisinin benimsendiği sigorta genel şartlarında olay kavramından ne anlaşılması gerektiğini açıkça ifade eden bir düzenleme olmadığından, bu durumun açıklığa kavuşturulması için sigorta özel şartlarına gereken eklemeler yapılmalıdır⁷⁶.

C. Zarar Olayı Teorisi

Zarar olayı teorisi; rizikonun gerçekleşme anının zararın ortaya çıkma anı olarak kabul edildiği ancak bu zararın sigorta ettirenin malvarlığında bir kötüleşmenin meydana gelmesini ifade eden sigorta zararı değil, üçüncü kişinin eşya veya şahıs varlığının zarara uğramasını ifade eden üçüncü kişinin uğradığı zarar⁷⁷ olduğu görüşüne dayanan teoridir⁷⁸. Zarar olayı teorisinde, zararın sigorta sözleşmesi içerisinde

⁷³ Ayrıntılı bilgi için bkz. BOZER, Ali, Sigorta Hukuku Genel Hükümler Bazı Sigorta Türleri, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, Ankara 2004, s.256.

⁷⁴ LANGHEID/WANDT, Knr.8.

⁷⁵ ŞENOCAK, Mesleki Sorumluluk Sigortası, s. 86; YAZICIOĞLU, Sorumluluk Sigortalarında Riziko, s. 426.

⁷⁶ YAZICIOĞLU, Sorumluluk Sigortalarında Riziko, s. 432.

⁷⁷ ÜNAN, İsteğe Bağlı Genel Sorumluluk Sigortasında Riziko, s.29; PRÖLSS/MARTİN, Knr. 2

⁷⁸ RÜFFER/HALBACH/SCHİMİKOWSKİ, Knr. 12, ÜNAN, İsteğe Bağlı Genel Sorumluluk Sigortasında Riziko, s.29; ŞENOCAK, Mesleki Sorumluluk Sigortası, s.88; YAZICIOĞLU, Sorumluluk Sigortalarında Riziko, s. 426, YONGALIK, s. 191; Hayat dışı sigortalarda - özellikle de mal sigortalarında - "riziko" teriminin zararı içerip içermediği tartışmalıdır. Hâkim görüş, riziko ile arasında bir ayırım yapılması gerektiği yönündedir.

ortaya çıkması yeterli olup, zarara sebebiyet veren davranışın veya bu zarara ilişkin talebin ne zaman gerçekleştiği önem arz etmemektedir⁷⁹. Bu teoriye göre, riziko zararın ortaya çıktığı an gerçekleşmiş kabul edilir⁸⁰.

Sorumluluk sigortasında rizikonun tanımı özel hukuki sorunları da beraberinde getirmektedir. Uygulamada yaygın olarak kullanılan tanımlar o kadar farklıdır ki kanun koyucu tek tip bir tanım yapmaktan kaçınmıştır. Bu durum özellikle zararın riziko kavramına dahil edilip

Reformdan önce, VVG § 1 (a.F.) ifadesi bunu haklı çıkarmak için kullanılabilir, buna göre sigortacı "sigorta ettirenin... Rizikonun meydana gelmesinden kaynaklanan maddi kaybını tazmin etmekle" yükümlüydü. Şimdi VVG § 1 ise sigortacının "kararlaştırılan rizikonun gerçekleşmesi üzerine" ödeme yapması gerektiğini belirtmektedir. Bu da "riziko" teriminin zarar da dâhil olmak üzere sigortacının ödeme yükümlülüğünün tüm koşullarını kapsadığını göstermektedir. Öte yandan, VVG § 82 riziko ile zarar arasında daha belirgin bir ayırım yapmaktadır. Ancak, zararın bağımsız bir özellik olarak mı yoksa rizikonun bir unsuru olarak mı değerlendirileceği belirsizliğini korumaktadır. Uyuşmazlık değerlendirilirken, sigorta genel şartlarına ve varsa özel şartlara da bakılmalıdır. Bunlar aynı zamanda zararın rizikonun bir unsuru olarak kabul edilip edilmeyeceğini de belirlemektedir. Dolayısıyla bu konuda tek tip bir çözüm mümkün değildir. Genel olarak, zararın rizikonun kavramsal olarak gerekli bir unsuru olmadığı söylenebilir. Yangın sigortasında, genellikle rizikonun gerçekleşmiş sayılması için sigortalı eşyada bir zarar meydana gelmesi gerekmektedir. Burada riziko "sigortalı eşyanın yangın, infilak veya yıldırım nedeniyle yok olması veya zarar görmesi" olarak tanımlanmaktadır. Diğer mal sigortaları için de benzer bir durum söz konusudur. Bkz. LANGHEİD/WANDT, s.32-34.

⁷⁹ LANGHEİD/WANDT, Knr.8; Diğer bir deyişle, sorumluluğa yol açan olay sigorta süresi içinde gerçekleşmiş olsa bile, zarar, sigorta süresinin bitiminden sonra ortaya çıkmışsa zarar teminat kapsamında sayılmayacaktır. Bkz. ŞENOCAK, Mesleki Sorumluluk Sigortası, s.89; YONGALIK, s. 191.

⁸⁰ BGH sigorta ettiren tarafından üretilen bir çim biçme makinesini alan kişinin makinenin koltuğunun yanlış takılıp kırılmasından dolayı sağ elini kaybetmesinden dolayı tazminat talebine ilişkin bir kararında zarar meydana geldiğinde sigorta ettiren ile sorumluluk sigortacısı arasında geçerli bir sigorta sözleşmesi olmadığından dolayı zarar görenin tazminat talebini reddetmiştir. BGH burada zarara sebep olan koltuğun yanlış bağlanmasını değil, doğrudan zararın meydana gelmesine yol açan koltuğun kırılması ve el kaybını dikkate almıştır. Bkz. LANGHEİD/RİXECKER, Knr. 58.

edilmediği konusunda geçerlidir. AHB Bölüm 1.1 rizikoyu, sigorta süresince meydana gelen ve bedensel yaralanma, eşya zararı veya bunlardan kaynaklanan mali kayıpla sonuçlanan zarar verici bir olay olarak tanımlamaktadır. Bu bağlamda, zarar olayı “üçüncü tarafa verilen zararın doğrudan sonucu olarak ortaya çıkan olay”dır. Dolayısıyla AHB’nin zarar olayı teorisini benimsediği söylenebilir⁸¹.

Doktrinde, zarar esasının kabul edildiği sigortalarda, sorumluluğa sebep olan davranışın sigorta sözleşmesi öncesinde diğer bir deyişle, maddi himaye süresi başlamadan önce ortaya çıkması durumunda, zarar maddi süre içinde meydana gelmişse, riziko o anda gerçekleşmiş sayılacağından sigortacının sigorta ettirene geçmişe etkili olarak sigorta himayesi sağlayacağından bahisle faydalı olduğunu ve sigortacıların sigorta süresi bitiminden sonra ortaya çıkacak zararlar için ihtiyat ayırmak zorunda kalmadığını ifade eden görüşler mevcuttur⁸². Bunun yanı sıra geçmişe himaye etme fonksiyonunun sigortayı sigorta ettirenin suiistimaline açık hale getirdiği⁸³, her ne kadar bu durumun sözleşmenin kurulması esnasındaki ihbar yükümlülüğünü düzenleyen hükümlerle giderilebileceği düşünülse de burada ispat yükü sigortacıya ait olduğundan bu hususun uygulanabilir olmadığını belirten görüşler mevcuttur⁸⁴.

Zararın ne zaman gerçekleştiğinin tespitinin her zaman mümkün olmamasından⁸⁵ dolayı zarar esasının uygulanabilir olmadığını belirten

⁸¹ LANGHEİD/WANDT, s.35.

⁸² ŞENOCAK, Mesleki Sorumluluk Sigortası, s.89.

⁸³ Sorumluluğunu gerektiren bir davranış işlediğinin farkında olan kimseler, bu davranış neticesinde ileride karşılaşacakları tazminat taleplerinden kurtulmak amacıyla derhal sorumluluk sigortası yaptırma yoluna gidebilirler.

⁸⁴ ŞENOCAK, Mesleki Sorumluluk Sigortası, s.92.

⁸⁵ “*Diethylstibesterol (DES) olayı incelenecek olursa, hamile kadınlara önerilen bir östrojen hormonu türü olan DES, 1950-1970 yılları arasında Amerika’da yaygın bir şekilde kullanılmıştır. Önceleri ilacı kullanan annelerin çocukları sağlıklı bir yaşam sürmüşken, yirmi yıl sonra bu çocuklardan bir kısmı rahim kanserine yakalanmıştır. Bu olayda zararın anne tarafından ilacın alındığı tarihte mi, yoksa hastalığın belirlediği tarihte mi meydana gelmiş sayılacağı önemli bir sorundur*”. Bkz. ÜNAN, İsteğe Bağlı Genel Sorumluluk Sigortasında Riziko, s.29; Zararın ortaya çıktığı an ile ilgili uluslararası bağlamda farklı yaklaşımlar mevcuttur. Zarar esasında riziko genelde “zararın gerçekleşmeye başlaması” olarak

görüşler de mevcuttur⁸⁶. Zarar olayının, sebep olayına göre tespiti daha kolay olduğu ileri sürülmüştür. Ancak bu durum her somut olay için geçerli değildir. Çünkü zararlı davranışın veya olayın gizli ve tedricen meydana geldiği durumlarda zararın tarihini tam ve doğru bir şekilde tespit etmek oldukça güçtür⁸⁷.

Zararın meydana geldiği anda sigorta ettirene bir tazminat talebi ileri sürme hakkının doğduğu muhakkaktır. Bu talebin sigorta ettirenin ihmali, eksik hukuki bilgi ve tecrübesi, zararı vereni tespit edememesi vb. sebeplerle sigortacıya yöneltilemeyip sigorta süresinin sona ermesi

değerlendirilmektedir. Amerikan Hukukunda somut olay önem arz etmekle birlikte zararın ilk belirtisinin ortaya çıktığı an görüşü önem kazanmaktadır. İngiliz Hukukunda da zarar olayının tespitinde somut olay kavramı önem arz ettiğinden bu durum değişkenlik göstermekle birlikte İngiliz Hukuku en ufak bir zarar belirtisini zararın tespit edildiği ilk an injury in fact olarak değerlendirmekte ve zarar olayını buna göre tespit etmektedir. Ünán burada zararın belirgin hale geldiği veya zarardan kurtulma imkânının kalmadığı an değil, zarara maruz kalan şeyin zarar verici bütün unsurlar tarafından kuşatıldığı ve bu unsurlar tarafından değiştirilmeye başlandığı anın temel olarak alınması gerektiğini belirtmektedir. Bkz. ÜNAN, İsteğe Bağlı Genel Sorumluluk Sigortasında Riziko, s.30. Ayrıca birden çok zarar söz konusu ise son zarar esas alınır. Bkz. RÜFFER/HALBACH/SCHİMİKOWSKİ, Knr. 12

⁸⁶ ŞENOCAK, Mesleki Sorumluluk Sigortası, s.93

⁸⁷ “Örneğin; bir kimyasal madde deposunda doldurma- boşaltma işlemleri yapılırken yere dökülen kimyasal madde karışımı sular, toprağa sızarak ilk önce yer altı sularına oradan da su dağıtım şebekesine ulaşmıştır. İşte bu olayda, sigorta himayesinin zaman yönünden sınırını yani zarar olayının gerçekleşme anının belirlenmesi zordur. Doktrinde ileri sürülen bir görüşe göre; zararlı maddelerin toprağa ve yer altı sularına sızdığı her münferit hadise zarar olayı olarak nitelendirilmelidir. Buna karşılık, zararlı maddelerin devamlı olarak toprağa veya yer altı sularına karışması sürecinin bütünü, zarar olayı olarak nitelendirilemez. Sigortacının edim yükümlülüğünün doğabilmesi için zarar olaylarından birinin sigortanın maddi himaye süresine tesadüf etmesi yeterlidir. O halde, söz konusu görüşe nazaran, sigorta ettirenin kirlenen su kaynağının temizlenmesine ilişkin harcamaları, sigorta himayesinin başlamasından önceki zamana rastlayan zarar olaylarından ileri geldiğinde dahi, sigorta himayesinden yararlanabilecektir. Zira sigorta süresinin başlamasından evvel gerçekleşen münferit zarar olayları ile sigorta ilişkisinin mer’i olduğu zaman aralığında hâsıl olan zarar olayları, hep birlikte zarara sebebiyet vermiştir.” Bkz. ŞENOCAK, Mesleki Sorumluluk Sigortası, s. 93

halinde zarar olayı teorisi uyarınca sigortacının sigorta himayesi sağlama borcu sona erecektir⁸⁸. Mesleki sorumluluk sigortası yaptırmış bir doktorun mesleği bırakıp emekli olmadan önce, hatalı bir kısırlaştırma operasyonu yaptığı ve doktorun emekliye ayrılmasından sonra kısırlaştırma operasyonu yapılan hastanın çocuğunun döllendiği durumda; zarar olayı teorisine göre zarar sigorta süresi içinde ortaya çıkmadığından mesleki sorumluluk sigortası yaptırmış doktora karşı bir tazminat talebi ileri sürüldüğünde sigortacının edim yükümlülüğü söz konusu olmayacaktır⁸⁹. Sigorta sözleşmesinin sona ermesinin ardından zarar ortaya çıkmışsa, sorumluluğu doğuran davranış veya olay sigorta süresi içinde gerçekleşmiş olsa bile sigorta ettiren sigorta himayesini elde edemez. Bu durumun önüne ilave (sonraki) sorumluluk sigortası ile geçilebilecek, bu sayede sigorta ettiren sigorta himayesine kavuşabilecektir⁹⁰.

Zarar olayı teorisine getirilebilecek bir diğer eleştiri de sigortacının sigorta ettirene yönelik hukuksal koruma teminatı sağlama yükümlülüğünün bulunduğu sorumluluk sigortalarında rizikonun gerçekleşme anının belirlenmesi noktasındaki zorluktur⁹¹. Sorumluluk sigortalarında sigortacının koruma sağlama yükümlülüğü yalnızca haklı talepler için ödemede bulunmakla sınırlı olmayıp; ayrıca sigorta ettirene yönelik haksız taleplere karşı da onu savunmayı da kapsamaktadır⁹². Hem zarar olayı hem de sebep olayı teorisinde haksız taleplere ilişkin olarak rizikonun gerçekleştiği anın belirlenmesi de önem arz eder. Sigorta süresi içinde sebep olayı teorisinde haksız talepler için sigorta ettirenin sorumluluğunu doğurabilecek bir davranışta veya olayda bulunduğu iddiasının ileri sürüldüğü an ve zarar olayı teorisinde zararın gerçekleştiğinin iddia edildiği an rizikonun gerçekleştiği an olarak kabul edilmelidir⁹³.

⁸⁸ ŞENOCAK, Mesleki Sorumluluk Sigortası, s. 95.

⁸⁹ ŞENOCAK, Mesleki Sorumluluk Sigortası, s. 96.

⁹⁰ ŞENOCAK, Mesleki Sorumluluk Sigortası, s. 96; YONGALIK, s. 193.

⁹¹ YAZICIOĞLU, Sorumluluk Sigortalarında Riziko, s. 427.

⁹² ÜNAN, İsteğe Bağlı Genel Sorumluluk Sigortasında Riziko, s. 25, ŞENOCAK, Mesleki Sorumluluk Sigortası, s. 97; KENDER, RAYEGAN, Mesuliyet Sigortasının Mahiyeti ve Türleri, Teori ve Uygulama Açısından Mesuliyet Sigortaları, III. Sigorta Semineri, Ankara 1977, s. 5.

⁹³ ŞENOCAK, Mesleki Sorumluluk Sigortası, s. 98; YAZICIOĞLU, Sorumluluk Sigortalarında Riziko, s. 427.

D. Zararın İlk Tespiti Teorisi

Bu teorinin uygulama alanı daha çok çevre sorumluluk sigortalarında karşımıza çıkar. Alman Çevre Sorumluluk Sigortasında, zaman bakımından sigorta olayı sınırlandırması ile keşif ilkesine atıf yapılmıştır. Bu teoriye göre rizikonun gerçekleştiği an zararın ilk kez tespit edildiği andır⁹⁴.

Bu teorinin olumsuz yönü zararın ilk tespitinin hayli zor olmasıdır. Bu özellikle çevresel zararlar söz konusu olduğunda karşımıza çıkmaktadır. Çoğu durumda, kirliliğin başlangıcını saptamak mümkün değildir⁹⁵. Bu teoride zarar olayı teorisinin aksine, zararın ortaya çıkmasından ziyade tespitinin yapılması önem arz eder. Zararın ortaya çıkması, zararın tespit edilmesinden yıllar önce olabilir; bu durumda zararı zamanında tespit etmek ve buna bağlı olarak talebi doğru poliçe döneminde tahsis etmek bile imkânsız olabilir.

E. Tazminat Talebinin İleri Sürülmesi Teorisi

Tazminat talebinin ileri sürülmesi teorisi sebep olayı teorisinin aksine, sorumluluğu doğuran olayın gerçekleşme anını değil, zarar gören üçüncü kişinin sigorta ettirene talepte bulunduğu anı rizikonun gerçekleşme anı olarak kabul etmekte ve bu anın sigorta sözleşmesi süresi içerisinde olmasını aramaktadır⁹⁶.

⁹⁴ SCHREİNER, Vincent, German National Report: World Congress of the International Law Association (AIDA) 2018, “Pollution Insurance—Methods, Coverage and Beneficiaries Under German Policies”, Springer-Verlag GmbH Germany, Part of Springer Nature, 2020, s. 75. (ss. 65-79) (<https://link.springer.com/>) (Erişim Tarihi: 15.08.2023); Zarar tespiti teorisine göre, geçerli sigorta süresi içinde doğrudan zarar gören, sigorta ettiren veya üçüncü kişi tarafından “sonradan kontrol edilebilir” zararın ilk olarak tespit edildiği an sigorta olayının (rizikonun) gerçekleştiği kabul edilir. Bu teori zarar görenin zararının keşfi rizikosunun sigortalanması neticesinde doktrinde bir diğer adı “Keşif Teorisi” olarak da anılmaktadır. Bkz. ŞENOCAK, Mesleki Sorumluluk Sigortası, s. 99, YONGALIK, s. 199.

⁹⁵ SCHREİNER, s.75.

⁹⁶ SWİSHER/NASH, s.627; ŞENOCAK, Mesleki Sorumluluk Sigortası, s. 95; YAZICIOĞLU, Sorumluluk Sigortalarında Riziko, s. 427.

Tazminat talebinin ileri sürülmesi teorisinde, zarara sebebiyet veren olay ve zararın gerçekleşme anı önemli olmayıp zarar sigortalarının bir türü olan sorumluluk sigortalarında sigorta ettirenin malvarlığında bir eksilmenin meydana gelmesi talebe bağlı olduğundan ve bu talep zararı ortaya çıkaracak bir unsur olarak malvarlığının pasifin artmasını tetiklediğinden talebin yapıldığı an önem arz etmektedir⁹⁷.

Tazminat talebinin ileri sürülmesi teorisinde sebep olayı teorisine nazaran talebin yapıldığı anın tespiti zorluk arz etmediğinden rizikonun gerçekleşme anının tespiti daha kolaydır. Sebep olayı teorisinde zarar görenin tazminat talebinde bulunup bulunmayacağı belirsiz iken⁹⁸, talep teorisinde zarar görenin tazminat talebinde bulunması tüm hukuki yollara başvuracağının açık bir göstergesidir⁹⁹. Bununla birlikte talebin ne zaman ve nasıl yapılmış sayılacağına ilişkin belirsizlik bu görüşe yöneltilebilecek en önemli eleştiridir¹⁰⁰. Nitekim sebep olayı teorisinde olduğu gibi tazminat talebinin ileri sürülmesi teorisinde de doktrinde görüş ayrılığı mevcuttur. Tazminat talebinin ileri sürülmesi teorisinde doktrinde birçok açıdan eleştirilmektedir.

Tazminat talebinin ileri sürülmesi teorisinde sorumluluğuna yol açacak bir davranışın veya üçüncü şahıs nezdinde zararın gerçekleştiğini fark eden sigorta ettirenin, tazminat talebi ileri sürülmeden önce, durumu sigortacıya bildirmeden sorumluluk sigortası yaptırma yoluna gitmesine cevaz vermektedir. Tazminat talebinde bulunduğu an riziko gerçekleşmiş sayılacağı için, sigorta himayesinde sigorta ettireni hakız bir şekilde faydalandırabilecektir. Bu teori sigorta kurumunu sigorta ettirenin suistimaline açık hale getirmektedir. Elbette sigortacı bunu engellemek sözleşme öncesi bildirim görevinin ihlaline başvurabilecektir. Ancak bu kapsamda sigortacıya sağlanan koruma sınırlı olduğundan sigorta ettirenin, zarara sebep olan davranışı neticesinde meydana gelebilecek tüm unsurları bilmesinin mümkün olmadığı göz ardı edilmemelidir. Özellikle sorumluluğa yol açan davranışın sigorta ettiren tarafından kasten gerçekleştirildiği durumda, sigortacının daha sonra rizikonun kasti

⁹⁷ YAZICIOĞLU, Sorumluluk Sigortalarında Riziko, s. 427; RÜFFER/HALBACH/SCHİMİKOWSKİ, Knr. 13

⁹⁸ YAZICIOĞLU, Sorumluluk Sigortalarında Riziko, s. 427.

⁹⁹ ÜNAN, İsteğe Bağlı Genel Sorumluluk Sigortasında Riziko, s. 31

¹⁰⁰ SOPACI ÖZTUNA, Birgül, Yönetici Sorumluluk Sigortası, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2015, s.231 ŞENOCAK, Mesleki Sorumluluk Sigortası, s.103.

olarak gerçekleştirildiğini ileri sürüp süremeyeceği konusu belirsizlik taşımaktadır¹⁰¹. Sigortacının ihbar ve koruma önlemleri alma yükümlülüğünün rizikonun gerçekleşmesiyle başladığı düşünüldüğünde tazminat talebinin ileri sürülmesi teorisi uyarınca riziko talep anında gerçekleşeceği için, genellikle zarar çoktan meydana gelmiş olacağından hem koruma yükümlülüğü hem de ihbar yükümlülüğü uygulanabilir olmayabilir¹⁰². Bu sebeple ek hükümler getirilmeden talep esasının tek başına uygulanamayacağı¹⁰³ ifade edilmiştir¹⁰⁴.

¹⁰¹ LANGHEİD/RİXECKER, Knr. 65; Sigorta ettirenin tazminat talebinin ileri sürülmesine kasten sebep olması halinde sigorta ettirenin rizikoyu kasten gerçekleştirmiş olduğu kabul edilecektir. Ancak zarara kasti bir davranışla sebep olunmasına rağmen tazminat talebinin ileri sürülmesine kasten sebep olunmadıysa yani kasit yalnızca zarar bakımından mevcut ise rizikonun kasti olarak gerçekleştirildiği söylenemeyecektir. Bununla birlikte daha sağlıklı sonuçlara varmak için her somut olay için ayrı değerlendirme yapmak gerekir bkz. ÜNAN, İsteğe Bağlı Genel Sorumluluk Sigortasında Riziko, s.45.

¹⁰² LANGHEİD/RİXECKER, Knr. 66; Zira bu durumda taleple birlikte riziko gerçekleşmiş olacağı için, önlem alınmasını gerektiren bir durum olmayacaktır. Yine aynı şekilde riziko talep anında gerçekleşeceğinden sigortacıya önceden riziko bildirimini yapılamayacaktır. Oysa ihbar yükümlülüğü ile güdülen amaç, üçüncü kişinin uğradığı zararın kapsamını, miktarını, şahitlerin kimler olduğunu ve diğer delillerin nelerden ibaret olduğunu en kısa zamanda öğrenip sigorta ettirenin sorumluluğunun olup olmadığını tespit etmektir. Ancak talep görüşünü esas alan sigortalarda ihbar yükümlülüğü yerine getirilemediği için sigortacı bu imkândan yararlanamamaktadır. Bkz. ÜNAN, İsteğe Bağlı Genel Sorumluluk Sigortasında Riziko, s.46.

¹⁰³ Geçmişe dönük eylemlere/olaylara ve ileride yapılacak talep ve bildirimlere teminat sağlanmasının talep prensibinin olumsuz sonuçlarını önemli ölçüde azalttığı kabul edilmekle birlikte talep esaslı sigortalarda, genellikle, gerçekleşen ve ileride tazminat talebi ile sonuçlanabilecek (riziko doğurabilecek) bir olayın sigortacıya bildirilmesi de şart koşulmaktadır. İngiltere’de, bu durumda, henüz sigorta ettiren/sigortalıya talep yapılmamış olsa bile, belirli bir süre içinde yapılmak kaydıyla, tazminat talebi ile sonuçlanabilecek olayın sigortacıya bildirilmesi, talep olarak kabul edilmektedir. Türk Hukuku’nda da bunun kabul edilebilmesi için sözleşmede şart olması gerekmektedir. Böylece, sigorta ettiren/sigortalıya, poliçe bitiminden itibaren belirlenmiş bir süre sonra yapılan talepler için de teminat sağlanmış olmaktadır. Bkz. ÜNAN, Samim, Sorumluluk Sigortalılarına İlişkin Bazı Sorunlar, Prof.Dr.Merih Kemal Omağ’a Saygı

Bunun yanı sıra, sorumluluk sigortasının bir zarar sigortası olduğunu ve bu zararın, sigorta ettirenin malvarlığında meydana gelecek eksilme olarak ifade edildiği, sigortacının ediminin, sigorta ettireni, zarar gören şahsın tazminat talebinden kurtarmak olduğunu, dolayısıyla sorumluluk sigortasında rizikonun, zarar gören üçüncü kişinin tazminat talebinde bulunmasıyla gerçekleşeceğini, rizikonun gerçekleştiği anın tayin edilebilmesi bakımından sigortacıya doğrudan doğruya müracaat hakkı tanıyan sigortalarla diğer sorumluluk sigortalarının ikili bir ayrıma tabi tutulması gerektiğini¹⁰⁵ ifade eden görüşler de mevcuttur¹⁰⁶.

F. Tazminat Talebinin Kesinleşmesi Teorisi

Tazminat talebinin kesinleşmesi teorisine göre; riziko zarara yol açan olayın ortaya çıkması veya zarara maruz kalan üçüncü şahsın talebini yöneltmesi anında değil, sigorta ettirene karşı ileri sürülen tazminat talebinin ödemeye neticeleneceğinin kesinleşmesi anında gerçekleşecektir¹⁰⁷. Diğer bir deyişle talebin kesinleşmesi teorisinde, sigorta ettiren/sigortalının tazminat ödeme yükümlülüğünün hukuken kesinleşmesiyle rizikonun gerçekleştiği kabul edilmektedir¹⁰⁸. Tazminat talebinin ödemeye sonuçlanacağına kesinleşmesi anına borcun ikrar edilmesi, tazminat davasının hükme bağlanması, tahkim kararı, arabuluculuk, uzlaştırma veya sulh anlaşması yapılması halleri örnek olarak verilebilir.

Günü olarak yapılan Sorumluluk Sigortaları: İlkeler ve Sorunlar Sempozyumu'na Sunulan Bildiri, Sigorta Hukuku Türk Derneği Yayınları, İstanbul 2013, s.5.

¹⁰⁴ ŞENOCAK, Mesleki Sorumluluk Sigortası, s.104; ÜNAN, Sorumluluk Sigortalarına İlişkin Bazı Sorunlar, s.5.

¹⁰⁵ Rizikonun gerçekleştiği zaman kanunda açıkça hükme bağlanmaz ise, rizikonun meydana gelmesinden sonraki ihbar mükellefiyetinin başlangıç tarihi ve zamanışımın başlangıcı, tüm sorumluluk sigortaları için geçerli olmak üzere genel hükümlere bağlanmalı; yalnızca doğrudan doğruya dava hakkının olup olmadığı yönünden sigortalar arasında ayırım yapılmalıdır. Bkz. BOZER, Sigorta Hukuku, s.256.

¹⁰⁶ ATABEK, Reşat, Sigorta Hukuku, Duygu Matbaası, İstanbul 1950 s.411-412.

¹⁰⁷ ÜNAN, İsteğe Bağlı Genel Sorumluluk Sigortasında Riziko, s. 31

¹⁰⁸ ŞENOCAK, Mesleki Sorumluluk Sigortası, s.110.

Tazminat talebinin kesinleşmesi teorisi, talebin kesinleşmesine dayanak teşkil eden hususların sigortacının aktif himaye sağlama ediminin muaccel hale gelmesi bakımından önem arz ettiği, bunların rizikonun gerçekleşmesi ile ilişkilendirilemeyeceği¹⁰⁹ ve sigorta ettirenin sorumluluğunun ortaya çıkmasında yer alan sorumluluğa sebep olan davranış, bu davranıştan kaynaklanan zarar ve zarar gören tarafından ileri sürülen tazminat talebi ve diğer aşamaları göz ardı etmesi¹¹⁰ sebebiyle doktrinde eleştirilmektedir.

G. Kombinasyon Teorisi

Sigorta ettirene karşı ileri sürülen tazminat talebinin haklı veya haksız olmasına göre rizikonun gerçekleştiği an belirlenmiştir. Kombinasyon görüşünde talep haklı ise zarar esası; haksız ise talep esasına göre rizikonun gerçekleştiği kabul edilir. Bu teorinin olumsuz yönü ise, çoğu olayda mahkeme kararı sonucunda tazminat talebinin haklı veya haksız olduğunun tespit edilebilmesi için uzun ve belirsiz sürenin geçmesi gerekecektir¹¹¹.

H. Yaygın Riziko Teorisi (Süreklilik Gösteren Olay Teorisi)

Yaygın riziko teorisi, rizikoyu kesin bir şekilde tanımlamayıp, sigortayı tarafların karşılıklı çıkarlarını en iyi ve adil şekilde dengelemeyi sağlayan bir araç olarak görerek, tarafların ihtiyaçlarına göre farklı rizikoları kararlaştırmasına cevaz veren, olay esası ile talep esasının bir arada bulunabildiği rizikoyu, sorumluluğu doğuran davranışın, zararın ortaya çıktığı veya talebin yapıldığı ana yayan bir görüşür¹¹². Doktrinde,

¹⁰⁹ ŞENOCAK, Mesleki Sorumluluk Sigortası, s.110.

¹¹⁰ ÜNAN, İsteğe Bağlı Genel Sorumluluk Sigortasında Riziko, s. 33.

¹¹¹ ÜNAN, İsteğe Bağlı Genel Sorumluluk Sigortasında Riziko, s. 31.

¹¹² VVG’de kabul edilen bu görüş, hukuki sorumluluğun niteliği, özellikleri ve kabul edilme nedenine ve tarafların menfaatlerine göre, riziko, sorumluluğa yol açan davranış ile talep süreci arasında; bu sürecin bir anında, bazen bir kısmında, bazen de tamamında meydana gelmiş kabul edilmektedir. Rizikonun gerçekleşmesini bir ana değil de bir sürece yayılmış olarak kabul eden yaygın riziko esasında, sorumluluk sigortalarının özelliğinden dolayı, riziko, çeşitli unsurlardan oluşan bir durumdur ve belirli bir zaman aralığında gerçekleşmektedir. Bu süreç, zarara yol açan davranışın gerçekleşmesi ile başlar, zarar gören tarafından sigorta ettirene tazminat

rizikonun bu denli geniş kapsamda ele alınmasının rizikonun sınırlandırılması gerekliliği prensibine aykırı olduğu bu sebeple bu esasın uygulanabilir olmadığı eğer uygulanacaksa, rizikonun, zararın gerçekleştiği, tazminatın talep edildiği veya tazminat talebinin kesinleştiği noktaları tek tek ele alıp değerlendirmek bu şekilde bir sonuca varmak gerekliliğini belirten görüşlerin¹¹³ yanı sıra, bu esasın sözleşmelerde taraf dengesini sağlayacağı bu sebeple taraflar açısından daha adil bir durum arz edeceğini belirten görüşler de mevcuttur¹¹⁴.

IV. TÜRK HUKUKUNDAKİ SORUMLULUK SİGORTASINA İLİŞKİN TÜRK TİCARET KANUNU VE GENEL ŞARTLARI HAİZ TÜM SORUMLULUK SİGORTALARINA GÖRE RİZİKONUN GERÇEKLEŞME ANI

A. Türk Ticaret Kanununda Rizikonun Gerçekleşme Anı

TTK, m.1473/ 1 hükmünde açıkça belirtildiği üzere: “..... zarar daha sonra doğsa bile, sigorta süresi içinde gerçekleşen bir olaydan kaynaklanan sorumluluğu nedeniyle...” “sorumluluk sigortalarında rizikonun (sigorta olayının) gerçekleştiği anın tespitinde sebep olayını kabul etmiştir.

Sorumluluğu doğuran olaydan ne anlaşılması gerektiği hususunda kanunda herhangi bir açıklık yoktur. Sorumluluk sigortalarında, sorumluluğu doğuran olayın kaynağı akdi veya akit dışı sorumluluk olabilir. Sigorta ettirenin, hukuki sorumluluğunun sözleşme ile genişletilmesi halinde sigortacının edim yükümlülüğü yalnızca ilgili kanunun çizdiği sınırlar içindedir. Keza, bu durumlar çoğu zaman teminat dışında kalan haller olarak kabul edilir. TTK m.1473/1 hükmü lafzından anlaşıldığı üzere emredici değildir. Bu nedenle, olay esası yerine farklı

talebi yapılması ile sona erer. Bkz. ŞENOCAK, Mesleki Sorumluluk Sigortası, s.115; ÜNAN, İsteğe Bağlı Genel Sorumluluk Sigortasında Riziko, s.36.

¹¹³ KARAYALÇIN, Yaşar, Mesuliyet ve Sigorta Hukuku Bakımından Başlıca İşletme Kazaları, Güzel İstanbul Matbaası, İstanbul 1960, s.60.

¹¹⁴ ÜNAN, İsteğe Bağlı Genel Sorumluluk Sigortasında Riziko, s.48.

bir esasın hatta birden fazla esasın “karma “şekilde uygulanabilmesi de mümkündür.¹¹⁵

B. Üçüncü Şahıslara Karşı Mali Mesuliyet Sigortası Genel Şartları’nda Rizikonun Gerçekleşme Anı

5064 sayılı Sigortacılık Kanunu (SK) m.11 uyarınca; “*sigorta sözleşmelerinin ana muhtevası, müsteşarlıkça onaylanan ve sigorta şirketlerince aynı şekilde uygulanacak olan genel şartlara uygun olarak düzenlenir. Ancak, sigorta sözleşmelerinde işin özelliğine uygun olarak özel şartlar tesis edilebilir*”. Bu hususlar, sigorta sözleşmesi üzerinde ve özel şartlar başlığı altında herhangi bir yanılığa neden olmayacak şekilde açık olarak belirtilir. Buradan anladığımız üzere sigorta poliçesinde, sigorta branşının özelliklerine göre sigortalı ile sigortacının borç ve yükümlülüklerine, sağlanan teminat ve istisna edilen hususlar, hasar halinde izlenecek yol, tahkim gibi durumlara açıklık getiren ve ilgili bakanlıkça onaylanmış genel şartlar¹¹⁶ önemli bir yer oluşturmaktadır¹¹⁷. Taraflar irade serbestisi çerçevesinde o sigortayla ilgili bir genel şart veya özel şarta ihtiyaç duymaksızın sigorta sözleşmesi akdedebilirler. Ancak bir sigorta ile ilgili genel şartın olması o sigorta türünün genel hatlarının belirlenmesi tarafların bu hususu bilerek hukuki ilişkiye girmeleri açısından önemlidir. Genel Şartlar’ın poliçeye eklenmesi suretiyle sigorta sözleşmesi TTK’nın hükümlerine uygun olarak tamamlanmış olur. Özellikle TTK düzenlemeleri açısından birtakım ilave hükümlere muhtaç olan sorumluluk sigortalarında genel şartlarla bu eksikliğin giderebileceği

¹¹⁵ YAZICIOĞLU, Sorumluluk Sigortalarında Riziko, s. 433.

¹¹⁶ KENDER, Rayegan, Sigorta Mukavelesinin Akdedilmesi ve Şartları, I. Ticaret Hukuku ve Yargıtay Kararları Sempozyumu Bildiriler-Tartışmalar, Ankara, 6-7 Ocak 1984, s. 51; BAHTİYAR, Mehmet: Sigorta Poliçesi Özel Koşulları, Genel Koşullardan Ayırılması ve Bazı Sorunlar, Prof. Dr. Ali Bozer’e Armağan, Ankara 1998, s.136.

¹¹⁷ Genel şartlar, ekonomik sebepler, sigorta ilişkisinin özelliğine bağlı sebepler sigorta ettirenin korunması ve aydınlatılmasına yönelik sebeplerden ötürü ilk olarak yangın sigortasında ortaya çıkmış ve yaygın hale gelmiştir. Bkz. BAHTİYAR, s.92; KENDER, Sigorta Mukavelesinin Akdedilmesi ve Şartları, s.51, 52; SİEG, Karl, Allgemeines Versicherungsvertragsrecht, Springer Gabler, Hamburg 1984, s.30-31.

söylenbilir¹¹⁸. Sorumluluk sigortalarının büyük bir çoğunluğu için genel şartlar söz konusu değildir. Bu nedenle ÜŞKMMMSGŞ çoğu sorumluluk sigortası açısından önem arz etmektedir¹¹⁹.

ÜŞKMMMSGŞ m.1¹²⁰ hükmüne baktığımızda; ilk cümlede sigorta süresi içerisinde gerçekleşen bir olay sonucunda şahsi veya eşyaya özgü bir zararın ortaya çıkması ifadesine yer verilmektedir. Bu ifadeye karşımıza değerlendirilmesi gereken olay esası ve zarar esası görüşleri çıkmaktadır. Olay esasında daha önce bahsettiğimiz üzere; riziko sigorta ettirenin sorumluluğu doğuracak bir sebebin ortaya çıkmasıyla gerçekleşmekte, bu sebeple olay esasına, sebep olayı teorisi de denmektedir¹²¹. Zarar esasında ise, rizikonun gerçekleşmesi, sigorta ettirenin sorumluluğunu doğuracak olay neticesinde zararın gerçekleşmesi ile ortaya çıkmakta bu sebeple sonuç olayı teorisi olarak adlandırılmaktadır¹²². Madde lafzından anlaşıldığı üzere, burada rizikonun gerçekleşmiş sayılması için sigorta ettireninin sorumluluğunu doğuran olay sonucunda ortaya bir zararın çıkması gerektiği belirtilmiştir. Aynı maddenin 2. fıkrası ise sigorta ettirene yönelik haklı ve haksız taleplere karşı sigortanın sigorta ettireni koruyacağını ifade etmektedir¹²³. Bu ifade ise talep esasının bu sigorta için uygulanabilir olup olmadığı noktasında değerlendirme yapmaya yönelmektedir. Yukarıda bahsettiğimiz üzere; talep esasında rizikonun gerçekleşme anı, sigorta ettirene karşı tazminat talebinin ileri sürüldüğü andır¹²⁴. Talep esasında

¹¹⁸ MEMİŞ, Tekin, Sigorta Sözleşmelerinde Kullanılan Genel Şartların Yargısal Denetimi, Türkiye’de Sigorta Hukukunun Sorunları ve Geleceği (Sempozyum), 19-20 Kasım 2004, Ankara, s.125.

¹¹⁹ ÜNAN, İsteğe Bağlı Genel Sorumluluk Sigortasında Riziko, s.5.

¹²⁰ ÜŞKMMMSGŞ Madde 1- “İş bu poliçe sigortalıyı, sigortanın mer’iyet müddeti esnasında vukua gelecek bir hadise neticesinde, a) Üçüncü şahısların ölmesi, yaralanması veya sıhhatinin muhtel olması, b) Üçüncü şahıslara ait eşyalarda ziya ve hasar (maddi zarar ve ziyanlar) husule gelmesi sebebi ile, poliçede gösterilen sıfat, faaliyet ve hukuki münasebetlerinden dolayı, kendisine karşı, üçüncü şahıslar tarafından ileri sürülecek zarar ve ziyan taleplerinin neticelerine karşı, Türkiye Cumhuriyetinin hukuki mes’uliyete müteallik mevzuatı hükümleri dairesinde ve işbu poliçede tesbit olunan meblağlara kadar temin eder.”

¹²¹ YONGALIK, s.187.

¹²² YONGALIK, s.191.

¹²³ ÜŞKMMMSGŞ Madde 2- “İşbu poliçe, sigortalıyı haklı taleplere karşı olduğu gibi yersiz ve aşırı taleplere karşı da korur.”

¹²⁴ ÜNAN, İsteğe Bağlı Genel Sorumluluk Sigortasında Riziko, s.31

aslolan, sigorta ettirenin eşya varlığında eksilmeye sebebiyet verebilecek gerçek anlamda bir talebin ileri sürülmesi olup, sigorta ettireni bilgilendirmeye yönelik ya da sigortanın rutin işleyişi içerisinde ileri sürülen bilgi edinmeye yönelik talepler bu kapsamda değerlendirilmediğinden¹²⁵, 2. fıkradaki talebin ne tür bir talep olduğunun belirlenmesi önem arz etmektedir. Bununla birlikte madde lafzındaki haklı ve haksız talep ifadelerinden hareketle, burada gerçek ve gerçek olmayan talep olmak üzere iki talebin olduğunu görmekteyiz. 2. fıkra uyarınca sigortacı, aynı zamanda sigorta ettirene karşı ileri sürülen haksız taleplerin bertaraf edilmesine yönelik hukuki himaye edimini de üstlenmektedir. Haksız bir talepten kasıt, de sigorta ettiren tarafından herhangi bir zarara sebebiyet verilmediği halde ortaya çıkan taleptir. Dolayısıyla böyle bir durumda, riziko meydana gelmiş sayılmayacağından, sigortacının da tazminat ödeme borcu doğmaz. Alman Hukukunda böyle durumlarda iddia edilen fakat aslında gerçek olmayan olayın, zarar olayı olarak kabul edilmesi gerektiği ileri sürülmüştür¹²⁶. Sigortalanan tehlike, iddia edilen, ancak gerçekte mevcut olmayan sorumluluk olarak belirlenmiş; sigorta ettiren gerçek olmayan bir sorumluluk iddiası ile karşılaştığında da tehlikenin gerçekleşmiş olduğu ifade edilmiştir¹²⁷. Bu sebeple haksız talepler noktasında zarar esası da uygulanabilir niteliktedir.

ÜŞKMMSGŞ'nda rizikonun gerçekleşme anını ifade ederken ÜŞKMMSGŞ m. 7. hükmünün¹²⁸ de yorumlanması gerekmektedir. Hasarın bildirilmesi kenar başlıklı söz konusu maddenin birinci fıkrasında bildirimim kime kaç gün içinde yapılacağı ifade edilirken, ikinci fıkrada ise bu bildirimim içeriğinin ne olması gerektiği ifade edilmiştir. 1. fıkrayı madde kenar başlığından müstesna olarak yorumlayacak olursak, bu hüküm sigorta ettirenin sorumluluğunu doğrulayacak davranışın meydana gelmesi durumunda, sigorta ettirene

¹²⁵ ŞENOCAK, Mesleki Sorumluluk Sigortası, s.104.

¹²⁶ ŞENOCAK, Mesleki Sorumluluk Sigortası, s.104.

¹²⁷ ŞENOCAK, Mesleki Sorumluluk Sigortası, s.98

¹²⁸ ÜŞKMMSGŞ Madde 7- *“İşbu mukavelemeye göre, sigortalının mali mes'uliyetini mucip olabilecek bir vakianın hudusunda, sigortalı ıttila tarihinden itibaren beş gün içinde sigortacıyı yazı ile haberdar etmekle mükelleftir. Bu ihbarın kazanın nerede, hangi tarih ve saatte, ne gibi sebeplerle ve hangi hal ve şartlar altında vukua geldiğine ve kazada ölen ve yaralananlara, zarar gören eşyalar ile bunların sahiplerine ve zamanın vüs'atine dair tafsilatlı ve doğru eşyaumatı ihtiva etmesi iktiza eder.”*

bildirim görevi yüklemiş, diğer bir deyişle rizikoyu sorumluluğu doğuran davranışın ortaya çıkması üzerine tesis edilen olay esasına dayandırmıştır¹²⁹. 2. fıkra ise, kaza sebebiyle hangi şahıs ve eşya zararlarının ortaya çıktığının bildirilmesi gerekliliğine yer vererek, bildirim tabi hususları zararlarla ilişkilendirdiğinden, bu hükümde zarar esasının benimsediğini ifade etmekte behis yoktur¹³⁰.

C. Mesleki Sorumluluk Sigortası Genel Şartları'nda Rizikonun Gerçekleşme Anı

Rizikonun gerçekleşmesi anı, Mesleki Sorumluluk Sigortaları Genel Şartları (MSSGŞ) m. B.1'de hüküm altına alınmıştır. MSSGŞ m. B.1 söz konusu genel şartları m. A.1 ile ilişkili olduğundan rizikonun gerçekleştiği anı izah ederken her iki maddenin birlikte değerlendirilmesi gerekmektedir.

MSSGŞ'nin sigortanın konusu başlıklı m. A.1. gereğince; *“Bu sigorta sözleşmesi ile sigortalının poliçede belirtilen ve ilgili taraflarca konusu tarif edilerek sınırları çizilen mesleki faaliyeti ifa ederken; a) Sözleşme süresi içinde meydana gelen olay sonucu doğan ve sorumluluk hükümleri uyarınca tazmini sözleşme süresi içinde ya da sonrasında talep edilen zararlara karşı veya b) Sözleşme yapılmadan önce veya sözleşme yürürlükteyken meydana gelen bir olay nedeniyle, sadece sözleşme süresi içinde sigortalıya karşı ileri sürülebilecek taleplere karşı sözleşmede belirtilen miktara kadar isteme ilişkin makul giderleri de içerecek şekilde teminat verilir. Taraflar, (a) ve (b) bendlerinden birini içerecek şekilde sözleşme yapabilecekleri gibi, her ikisini içerecek şekilde de sözleşme yapabilir. Sigortalının işletmesi ile ilgili sorumluluğu için yaptırılmışsa, sözleşmede aksine hüküm yoksa bu sigorta, sigortalının temsilcisi ile işletmenin veya işletmenin bir kısmının yönetiminde, denetiminde ve işletmede çalıştırılan kişilerin sorumluluğunu da karşılar.”*

MSSGŞ'nin “ Rizikonun Gerçekleşmesi” başlıklı m. B1 gereğince; *“Sözleşmenin; - A.1.'in (a) bendinde belirtilen şekilde yapılması hâlinde, sigortalının, sözleşme süresi içinde yürüttüğü mesleki faaliyeti dolayısıyla, gerek sözleşme dönemi gerekse sözleşmenin bitiminden itibaren iki yıl içinde başkalarının zarara uğraması sonucunda, - A.1.'in (b) bendinde belirtilen şekilde yapılması hâlinde bir*

¹²⁹ YONGALIK,s.190; KARAYALÇIN, Sorumluluk Sigortaları, s.86.

¹³⁰ ÜNAN, İsteğe Bağlı Genel Sorumluluk Sigortasında Riziko, s.62, 63.

yıldan az olmamak kaydıyla sözleşme yapılmasından önce veya sözleşme yürürlükteyken meydana gelen olaya bağlı olarak; a) Sigortacının bilgisi ve yazılı muvafakati dahilinde olmak koşuluyla sigortalı tarafından ödeme yapılması veya, b) Sigortacının, sigortalıya ayrıca hukuki yardımda bulunmayı da üstlendiği mesleki sorumluluk sigortalarında, tebligat ile davanın veya hukuki takibin öğrenilmesiyle, c) Zararın gerçekleştiğinin ve bu zararın sigortalının sorumluluğundan kaynaklandığının mahkeme tarafından karar altına alınması hallerinde riziko gerçekleşmiş olur.”

MSSGŞ'nin m. B.1 ve m. A.1. hükümlerine baktığımız vakit; m. B.1'in rizikonun gerçekleşmesi meselesini m. A.1'e atıf yaparak düzenlendiğini görmekteyiz. MSSGŞ m. A.1. ise rizikonun gerçekleşme anına ilişkin olarak (a) bendinde olay esası ve zarar esasını benimsemiştir. Buna göre sigorta konusu mesleki faaliyet kapsamında sözleşme süresi içerisinde meydana gelen olay sonucu doğan ve sorumluluk hükümleri uyarınca tazmini sözleşme süresi içerisinde ya da sonrasında talep edilen zararlara karşı sigorta sözleşmesi düzenlenebilecektir¹³¹. Bu halde sözleşme süresince yürütülen mesleki faaliyet sonucu sözleşme döneminde ve sözleşme süresinin bitiminden itibaren iki yıl içerisinde meydana gelen zararlar sigorta sözleşmesi ile himaye altına alınacaktır.

MSSGŞ m.A.1. (b) bendine göre; “Sözleşme yapılmadan önce veya sözleşme yürürlükteyken meydana gelen bir olay nedeniyle, sadece sözleşme süresi içinde sigortalıya karşı ileri sürülebilecek taleplere karşı” sözleşmenin başlangıç tarihinden en az bir yıl önce ve sözleşme süresi içerisinde meydana gelen olay neticesinde ileri sürülen talepler sigorta himayesi çerçevesinde karşılanacaktır. Söz konusu hükümde rizikonun gerçekleşme anına ilişkin olay ve talep esasının birlikte benimsendiği görülmektedir¹³². Buna göre sigortalının mesleki faaliyetine ilişkin sebep olayı sigorta süresi öncesinde veya bu süre içerisinde meydana gelmelidir. Talep esasına göre ise sigorta himayesi ancak talebin sözleşme süresi içerisinde ileri sürülmesi şartıyla sağlanacaktır.

¹³¹ YAZICIOĞLU, Sorumluluk Sigortalarında Riziko, s. 453.

¹³² YAZICIOĞLU, Sorumluluk Sigortalarında Riziko, s. 453.

D. İşveren Sorumluluk Sigortası Genel Şartlarında Rizikonun Gerçekleşme Anı

İSSGŞ.m.1 hükmü uyarınca: “*Bu poliçe, işyerinde meydana gelebilecek iş kazaları sonucunda işverene terettüp edecek hukuki sorumluluk nedeniyle işverene bir hizmet akdi ile bağlı ve Sosyal Sigortalar Kanunu’na tabi işçiler veya bunların hak sahipleri tarafından işverenden talep edilecek ve Sosyal Sigortalar Kurumu’nun sağladığı yardımların üstündeki ve dışındaki tazminat talepleri ile yine aynı kurum tarafından işverene karşı iş kazalarından dolayı ikame edilecek rücu davaları sonunda ödenecek tazminat miktarlarını, poliçede yazılı meblâğlara kadar temin eder. Sigortacı ayrıca bu sigorta ile ilgili olarak bir dava açılması halinde hükmolunan mahkeme masrafları ile avukatlık ücretlerini ödemekle yükümlüdür. Şu kadar ki hükmolunan tazminat, sigorta bedelini geçerse sigortacı, avukatlık ücreti dahil dava masraflarına, ancak sigorta bedeli nispetinde iştirak eder*” şeklindedir. Bu hükümde, iş kazası sonucunda işverenin hukuki sorumluluğunun meydana gelmesinden bahsedilmiştir. Dolayısıyla işveren sorumluluk sigortasında riziko iş kazası (zarar olayı) olarak belirlenmiştir¹³³. İşverenin iş kazasından doğan hukuki sorumluluğunda işçinin zarara uğraması gerekir. Yoksa işverenin, işçiyi koruma borcuna aykırı davranması tek başına işverenin sorumluluğunu doğurmaz.

“*Zarar Vukuunda Sigorta Ettirenin Yükümlülükleri* “ kenar başlıklı İSSGŞ.m.8 hükmünde rizikonun gerçekleşmesinden sonra sigorta ettirenin görevleri açıklanmıştır¹³⁴. Bu hüküm de İSSGŞ’nda kabul edilen teorinin zarar olayı olduğunu göstermektedir. Böylece, sigorta teminat süresi içinde iş kazasının diğer bir deyişle zarar olayının gerçekleşmesi sonucunda sigortacının sorumluluğu doğar. Bunun sonucunda, işveren sorumluluk sigortasında teminat süresinin içinde işverenin işçisine karşı koruma borcuna aykırı davranması ya da işçi (veya bunların hak sahipleri) tarafından tazminat talebinin ileri sürülmesi gibi sebep olayı olarak nitelendirebileceğimiz haller dikkate alınmaz¹³⁵.

¹³³ YAZICIOĞLU, Sorumluluk Sigortalarında Riziko, s. 459.

¹³⁴ İşveren Sorumluluk Sigortasında Zarar Vukuunda Sigorta Ettirenin Yükümlülükleri için İşveren Sorumluluk Sigortası Genel Şartları Madde 8.

¹³⁵ YAZICIOĞLU, Sorumluluk Sigortalarında Riziko, s. 459.

E. Ürün Sorumluluk Sigortası Genel Şartları'nda Rizikonun Gerçekleşme Anı

Ürün Sorumluluk Sigortası Genel Şartları (ÜSSGŞ) m. A.1. hükmü uyarınca; “*Bu sigorta sözleşmesi ile sigortacı, sigortalıya karşı, sözleşmede tanımlanan ürünlerin kusurundan kaynaklanan tazminat talepleri ve isteme ilişkin makul giderler için sözleşme ile kararlaştırılan şartlar ve limitler dahilinde teminat sağlar. Sigortacı; a) Sözleşme süresi içinde meydana gelen olay sonucu doğan ve sorumluluk hükümleri uyarınca tazmini sözleşme süresi içinde ya da sonrasında talep edilen zararlara karşı veya b) Sözleşme yapılmadan önce veya sözleşme yürürlükteyken meydana gelen olay nedeniyle, sadece sözleşme süresi içinde sigortalıya ileri sürülebilecek taleplere karşı teminat sağlar. Taraflar (a) ve (b) bentlerinden birini içerecek şekilde sözleşme yapabilecekleri gibi, her ikisini içerecek şekilde de sözleşme yapabilir.*” Anılan hükmü incelediğimizde; rizikonun gerçekleştiği anın belirlenmesinde hususunun taraf iradelerine bırakıldığını görmekteyiz. Hükme göre; taraflar isterlerse, sigorta süresi içinde meydana gelen davranış/olay sonucu doğan ve tazmini sigorta süresi içinde veya sözleşmenin bitiminden sonra talep edilmiş olan zararlara karşı, isterlerse, sigorta başlangıcından önce veya sözleşme yürürlükte iken meydana gelen olay nedeniyle sadece sözleşme süresi içinde ileri sürülecek taleplere karşı teminatın geçerli olacağını kararlaştırabilir. Taraflar hem sorumluluğu doğuran olayın sigorta sözleşmesinden önce gerçekleşebileceğini, hem de tazminat talebinin sözleşmenin bitiminden belirli bir süre sonra yapılacağını kararlaştırabilirler. Yine aynı hükümle bu hallerin ikisini de rizikonun gerçekleştiği an olarak kabul edebilecekleri düzenlenmiştir. Bu açıklamalardan hareketle ÜSSGŞ’de zararın gerçekleşmesi, zararın tespiti, tazminat talebinin ileri sürülmesi, bu konuda dava ikame edilmesi, sorumluluğun mahkeme kararı ile belirlenmesi, bu kararın kesinleşmesi, tazminatın ödenmesi esasları rizikonun gerçekleştiği an olarak kabul edilebilecektir¹³⁶.

ÜSSGŞ m. B.1. hükmü uyarınca; “*Sözleşmenin; A 1.’in (a) bendinde belirtilen şekilde yapılması halinde, sigortalının, sözleşme süresi içinde piyasaya sürmüş olduğu ürünler dolayısıyla, gerek sözleşme dönemi gerekse sözleşmenin bitiminden itibaren iki yıl içinde başkalarının zarara uğraması sonucunda, A. 1. in (b) bendinde belirtilen*

¹³⁶ DİNÇ, Deniz İnan, Ürün Sorumluluk Sigortasında Rizikonun Konusu ve Teminatın Kapsamı, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2017, s. 182-183.

şekilde yapılması halinde, bir yıldan az olmamak kaydıyla sözleşme yapılmasından önce veya sözleşme yürürlükteyken meydana gelen olaya bağlı olarak; a) Sigortacının bilgisi ve yazılı muvafakati dahilinde olmak koşuluyla sigortalı tarafından ödeme yapılması veya. b) Zararın gerçekleştiğinin ve bu zararın sigortalının sorumluluğundan kaynaklandığının mahkeme tarafından karar altına alınması hallerinde riziko gerçekleşmiş olur.” Söz konusu hükme göre; gerek sözleşme dönemi gerekse sözleşmenin bitiminden itibaren iki yıl içinde başkalarının zarara uğraması durumunda rizikonun gerçekleşeceği belirtilerek zarar olayı teorisi benimsenmiştir. Öte yandan ÜSSGŞ’de sigortacının bilgisi ve yazılı muvafakati ile sigortalı tarafından ödeme yapılması veya zararın gerçekleştiğinin ve zararın sigortalının sorumluluğundan kaynaklandığının mahkeme tarafından karar altına alınması hallerinde riziko gerçekleşmiş kabul edilecek olduğundan tazminat talebinin kesinleşmesi teorisinin benimsediği söylenebilecektir.

F. Tıbbi Kötü Uygulamaya İlişkin Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortası Genel Şartları’nda Rizikonun Gerçekleşme Anı

Tıbbi Kötü Uygulamaya İlişkin Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortası Genel Şartları “Sigortanın Konusu” başlıklı m. A.1. uyarınca; “Bu sigorta sözleşmesi, 1219 sayılı Kanununun Ek 12 nci maddesi çerçevesinde, serbest ya da kamu veya özel sağlık kurum ve kuruluşlarında çalışan tabipler, dış tabipleri ve tıpta uzmanlık mevzuatına göre uzman olanların (Değişik ibare:RG-26/7/2014-29072)poliçe kapsamındaki mesleki faaliyeti ifa ederken, sözleşme tarihinden önceki on yıllık dönemdeki veya sözleşme süresi içinde mesleki faaliyeti nedeniyle verdiği zararlara bağlı olarak sözleşme süresi içinde kendisine yapılan tazminat taleplerine, bu taleple bağlantılı yargılama giderleri ile hükmolunacak faize ve sigortalı aleyhine ileri sürülen tazminat talebine ilişkin makul giderlere karşı poliçede belirlenen limitler dahilinde teminat sağlar. Ancak on yıllık dönemin başlangıcı 30 Temmuz 2009’u geçemez ve bir aydan fazla sigortasız kalınan dönemlerde meydana gelen olaylara bağlı olarak sigortalı dönemlerde yapılan ihbarlar için sigorta koruması yoktur. Sigortalının mesleki faaliyete son vermesi halinde, birinci paragraftaki teminata ek olarak, son sigorta sözleşmesi dönemindeki mesleki faaliyetinden dolayı sözleşmenin bitiş tarihinden iki yıl sonrasına kadar ortaya çıkabilecek talepler de teminat dahilindedir. (Ek:RG-16/4/2016-29686) Bu sigorta, sigortalının

savunmasını üstlenen avukata ilişkin harcamaları Genel Şartların Sigortalıya Yardım başlıklı B.3.4 maddesi kapsamında temin eder.”

Rizikonun gerçekleştiği an Tıbbi Kötü Uygulamaya İlişkin Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortası Genel Şartlar m. B.1’de; “*Sigorta sözleşmesinin konusuna ilişkin olarak sigortalının kendisine tazminat talebinde bulunulduğunu öğrendiği ya da zarar görenin doğrudan doğruya sigortacıya başvurduğu anda riziko gerçekleşmiş sayılır.*” şeklinde ifade edilmiştir. Buradan hareketle söz konusu genel şartlarda rizikonun gerçekleştiği an hususunda tazminat talebinin ileri sürülmesi teorisinin esas alındığı görülmektedir.

Tıbbi Kötü Uygulamaya İlişkin Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortası Genel Şartlarında rizikonun iki halde gerçekleştiği kabul edilecektir. Bunlardan ilki, zarar görenin zararını tazmin talebini sigortalıya (hekime) yöneltmesi ve hekimin bu talebi öğrenmesidir. Zarar görenin bu talebi hiçbir şekle tabi olmayıp zararının giderilmesini istediğini içermesi zorunludur. Rizikonun gerçekleşme anına ilişkin Genel Şartlar’ın öngördüğü ikinci hal ise zarar görenin doğrudan sigortacıya zararının tazmini için talepte bulunmasıdır. Bu iki halde de talep konusu zararın sözleşme tarihinden önceki on yıl ve sözleşme süresi içerisinde mesleki faaliyetin sonucu tıbbi kötü uygulamadan kaynaklanması ve zararın da aynı sürede meydana gelmesi şarttır¹³⁷.

G. Deniz Araçları Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortası Genel Şartları’nda Rizikonun Gerçekleşme Anı

Deniz Araçları Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortası Genel Şartları (DAZMSSGŞ) “Sigortanın Konusu” başlıklı m. A.1 hükmü rizikonun gerçekleştiği anın belirlenmesi noktasında yol gösteri niteliktedir. Söz konusu hükme göre; *Bu sigorta ile sigortacı, poliçede belirtilen ticari*

¹³⁷ “*Sebeb olayı ve zarar olayı için süre, akdedilen ilk sözleşmede sözleşmenin akdedildiği tarihten geçmişe doğru on yıllık bir süreyi kapsamalıdır; ancak on yıllık geçmişe etki döneminin başlangıç tarihi, her halde 30.07.2009 tarihinden daha önceki bir tarih olamaz. Sigortalının mesleki faaliyet son vermesi halinde, on yıllık süresi geçmişe etki süresi ve sözleşme süresine ilaveten son sigorta sözleşmesi dönemindeki mesleki faaliyetinden dolayı sözleşmenin bitiş tarihinden iki yıl sonrasına kadar ortaya çıkabilecek talepler de teminat altına alınabilir.*” Bkz. YAZICIOĞLU, Sorumluluk Sigortalarında Riziko, s. 463.

amaçlı yolcu taşıyan deniz aracında, duraklamalar da dâhil olmak üzere, tahsis amacına uygun şekilde kullanımda bulunduğu süre içinde meydana gelecek bir kaza, sabit ve yüzer cisimlere çarpma ve çatma sonucunda, seyahat eden yolcuların veya üçüncü şahısların uğrayacakları bedeni ve maddi zararlara ilişkin işletmecinin (işletenin) ya da donatanın tazminat sorumluluğunu poliçede yazılı sigorta bedeline kadar temin eder. Bu sigorta, sigortalının haksız taleplere karşı savunmasını da temin eder.”

DAZMSSGŞ m. A.1'deki “...meydana gelecek bir kaza, sabit ve yüzer cisimlere çarpma ve çatma sonucunda, seyahat eden yolcuların veya üçüncü şahısların uğrayacakları bedeni ve maddi zararlara ilişkin işletmecinin (işletenin) ya da donatanın tazminat sorumluluğunu poliçede yazılı sigorta bedeline kadar temin eder..” ifadesinden kaza, çarpma ve çatma sonucunda meydana gelen zararları sigortacının tazmin edeceği anlaşılmakta ve rizikonun gerçekleştiği ana ilişkin olarak sebep olayı teorisinin esas alındığı görülmektedir. Çünkü söz konusu hüküm zarara değil kaza, çarpma, çatma niteliğindeki olaya vurgu yapmaktadır¹³⁸.

H. Karayolları Motorlu Araçlar Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortası (Trafik Sigortası) Genel Şartları'nda Rizikonun Gerçekleşme Anı

Karayolları Motorlu Araçlar Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortası Genel Şartları (KMAZMSS) m. A.3 uyarınca; “*Sigortacı, poliçede tanımlanan motorlu aracın işletilmesi sırasında, üçüncü şahısların ölümüne veya yaralanmasına veya bir şeyin zarara uğramasına sebebiyet vermiş olmasından dolayı, 2918 sayılı Karayolları Trafik Kanununa göre sigortalıya düşen hukuki sorumluluk çerçevesinde bu Genel Şartlarda içeriği belirlenmiş tazminatlara ilişkin talepleri, kaza tarihi itibarıyla geçerli zorunlu sigorta teminat limitleri dahilinde karşılamakla yükümlüdür. Sigortanın kapsamı üçüncü şahısların, sigortalının Karayolları Trafik Kanunu çerçevesindeki sorumluluk riski kapsamında, sigortalıdan talep edebilecekleri tazminat talepleri ile sınırlıdır.”* KMAZMSS “Rizikonun Gerçekleşmesi Halinde Sigortalı ve/veya sigorta ettirenin yükümlülükler” m. b.1. hükmünde; *a) bu sözleşmeye göre, sorumluluğunu gerektirecek bir olayı, haberdar olduğu andan itibaren on gün içinde sigortacıya ihbar etmek, kendisine yöneltilen istemi ise, derhâl*

¹³⁸ KONFİDAN, Melisa, Deniz Araçları Mali Sorumluluk Sigortası Sözleşmesi, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2023, s.123-124.

sigortacıya bildirmek, ...sigortacının talebi üzerine, olayın ve zararın nedeni ile hangi hal ve şartlar altında gerçekleştiğini ve sonuçlarını tespiti, tazminat yükümlülüğü ve miktarı ile rücu hakkının kullanılmasına yararlı, elde edilmesi mümkün bilgi ve belgeleri gecikmeksizin vermek, ç) Zarardan dolayı dava yolu ile veya başka yollarla bir tazminat talebi karşısında kaldığı veya aleyhine cezai kovuşturmayaya geçildiği hallerde, durumdan sigortacıyı derhal haberdar etmek ve tazminat talebine ve cezai kovuşturmayaya ilişkin olarak almış olduğu ihbarname, davetiye ve benzeri tüm belgeleri derhal sigortacıya vermek” ifadelerinden KMAZMSS kapsamında rizikonun gerçekleştiği an, sigorta ettirenin sorumluluğunu gerektirecek trafik kazası ve bu trafik kazası sonucu zararın ortaya çıktığı an şeklinde belirlenmiştir. Buradan hareketle söz konusu genel şartlarda sebep olayı teorisi ile zarar olayı teorisinin birlikte benimsendiğini söylemek mümkündür. Motorlu aracın neden olduğu trafik kazası sonucunda riziko gerçekleşmekte ve üçüncü kişiler veya bu kişilere ait şeylere verilen zarardan dolayı sigortacı, poliçede belirtilen bedelin tamamını değil, üçüncü kişinin uğradığı gerçek zarar miktarını karşılamaktadır.

İ. Motorlu Kara Taşıtları İhtiyari Mali Sorumluluk Sigortası Genel Şartları’nda Rizikonun Gerçekleşme Anı

Motorlu Kara Taşıtları İhtiyari Mali Sorumluluk Sigortası Genel Şartları “*Sigorta Teminatının Kapsamı*” m.1. hükmü gereğince; “*Sigortacı, işbu poliçede gösterilen aracın kullanılmasından doğan ve Karayolları Trafik Kanununa ve Umumi Hükümlere göre aracın işletenine terettüp eden hukuki sorumluluğu ve bu poliçe teminat kapsamında olmak şartıyla Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortası hadlerinin üzerinde kalan kısmını, poliçede yazılı hadlere kadar temin eder. İşbu sigorta, sigorta ettirenin haksız taleplere karşı müdafaasını da temin eder.*” Motorlu Kara Taşıtları İhtiyari Mali Sorumluluk Sigortası Genel Şartları “*Zarar Vukuunda Sigorta Ettirenin Yükümlülükleri*” başlıklı m.10 hükmü ise şu şekildedir: “*Sigorta ettiren, zarar vukuunda aşağıdaki hususları yerine getirmekle yükümlüdür. a) İşbu sözleşmeye göre, sigorta ettirenin sorumluluğunu gerektirecek her olayı öğrendiği andan başlayarak beş gün içinde sigortacıya bildirmek, b) Sigortalı değilmişcesine gerekli kurtarma ve korunma tedbirlerini almak ve bu maksatla sigortacı tarafından verilecek talimata uymak, c) Sigortacının talebi üzerine, olayın sebebi ile hangi hal ve şartlar altında vukua geldiğini ve neticelerini tespiti yararlı ve sigorta ettiren için sağlanması mümkün gerekli bilgi ve belgeleri gecikmeksizin vermek -ezcümle, olayın*

hangi gün ve saatte ve nerede vaki olduğunu ve hadise anında aracı kullananın isim ve adresi- ve rücu hakkının kullanılmasına yararlı sigorta ettiren tarafından sağlanması mümkün bilgi ve belgeleri temin ve muhafaza etmek, d) Zararın sebebi ile hangi hal ve şartlar altında vukua geldiğini tespit ve sorumluluğun tayini için yapılacak tahkikatta ve delillerin toplanmasında sigortacıya elinden gelen yardımda bulunmak, e) Zarardan dolayı, sigorta ettiren dava yolu ile veya sair suretle bir tazminat talebi karşısında kalır veya aleyhine cezai takibata geçilirse, keyfiyetten sigortacıyı derhal haberdar etmek ve zarar ziyan talebine ve cezai takibata müteallik olarak almış olduğu ihbarname, davetiye gibi biçimle tebliğnameleri derhal sigortacıya tevdi etmek.” Anılan hükümler uyarınca Motorlu Kara Taşıtları İhtiyari Mali Sorumluluk Sigortası açısından da rizikonun gerçekleşme anının KMAZMSS trafik kazası ve trafik kazası sonucu zararın ortaya çıktığı an olduğu söylenebilecektir.

J. Kıyı Tesisleri Deniz Kirliliği Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortası Genel Şartları’nda Rizikonun Gerçekleşme Anı

Kıyı Tesisleri Deniz Kirliliği Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortası Tarife ve Talimat Tebliği’nin “Amaç ve kapsam” başlıklı m.1 hükmünde; “3/3/2005 tarihli ve 5312 sayılı Deniz Çevresinin Petrol ve Diğer Zararlı Maddelerle Kirlenmesinde Acil Durumlarda Müdahale ve Zararların Tazmini Esaslarına Dair Kanuna göre yaptırılması gereken Kıyı Tesisleri Deniz Kirliliği Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortasına aşağıdaki tarife ve talimatlar uygulanır.” denilmek suretiyle bu sigortanın kapsamı belirlenirken 5312 sayılı Deniz Çevresinin Petrol ve Diğer Zararlı Maddelerle Kirlenmesinde Acil Durumlarda Müdahale ve Zararların Tazmini Esaslarına Dair Kanununun esas alınması vurgulanmıştır. Söz konusu kanunun m.6 hükmü uyarınca; “Bu Kanun kapsamına giren gemi ve kıyı tesislerinin sorumlu tarafları, uygulama alanlarında gemi ve kıyı tesislerinden kaynaklanan olay sonucu ortaya çıkan kirlenmenin veya kirlenme tehlikesinin neden olduğu; temizleme masraflarını, koruyucu önlemlere ilişkin masrafları, canlı kaynaklar ve deniz yaşamına verilen zararları, bozulan çevrenin yeniden oluşturulması, toplanan atıkların taşınması ve bertarafı için yapılacak masrafları, geçim için kullanılan doğal ve canlı kaynaklarda meydana gelen zararları, özel mallardaki zararları, şahısların yaralanması ve ölümünden kaynaklanan zararları, gelir kayıplarını, gelir ve kazanç kapasitelerine verilen zararları ve diğer kamu zararlarını tazmin etmekle müteselsilen sorumludur.” Anılan hükme göre Kıyı Tesisleri Deniz Kirliliği Zorunlu Mali Sorumluluk

Sigortası'nda rizikonun gerçekleşme anı olarak zarar olayı teorisinin benimsendiği söylenebilecektir. Çünkü söz konusu kanun sigortalının sorumluluğunu zarara sebebiyet veren olaydan ziyade bu olay sonucunda meydana gelecek kirlenme kirlenmenin neden olduğu temizleme masrafları, canlı kaynaklar ve deniz yaşamına verilen zararlar, bozulan çevrenin yeniden oluşturulması, toplanan atıkların taşınması ve bertarafı için yapılacak masrafları geçim için kullanılan doğal ve canlı kaynaklarda meydana gelen zararlar, özel mallardaki zararlar, şahısların yaralanması ve ölümünden kaynaklanan zararlar, gelir kayıpları, gelir ve kazanç kapasitelerine verilen zararlar ve diğer kamu zararları olarak ifade etmiştir.

K. Çevre Kirliliği Mali Sorumluluk Sigortası Genel Şartları'nda Rizikonun Gerçekleşme Anı

Çevre Kirliliği Mali Sorumluluk Sigortası Genel Şartları (ÇKMSSGS) “Sigortanın Konusu” başlıklı m. A.1 hükmü gereğince; *“Bu sigorta sözleşmesi ile sigortacı, a) Toprağın b) Yeraltı sularının, c) İç sular ve denizlerin, ç) Havanın, sözleşmenin kapsamına bağlı olarak birinde, birkaçında veya hepsinde ani ve beklenmedik şekilde ortaya çıkan kirlenme ya da kirlenme tehlikesi nedeniyle Çevre Mevzuatı çerçevesinde sigorta ettirene yöneltilen ve sigorta ettirenin hukuken ödemek zorunda kalacağı tazminat taleplerini bu genel şartlar çerçevesinde güvence altına alır. Bu sigorta zorunlu sigorta ile birlikte aynı sorumluluğu teminat altına almışsa zorunlu sigorta hadlerinin üzerinde kalan kısmını poliçede yazılı hadlere kadar temin eder.”* Söz konusu Genel Şartlar'ın Teminatın Kapsamı başlıklı m. A.2. uyarınca; *“Bu sigorta ile sigortacı, poliçede belirtilen tesisin poliçede belirtilen faaliyetlerinden kaynaklanan kirlenmenin neden olduğu üçüncü şahıslar nezdindeki maddi hasar, ölüm, sakatlık ve bedensel yaralanmaya ilişkin zararlar ile kirlenme veya kirlenme tehlikesi nedeniyle poliçede sınırları belirtilen tesisin dışında yapılan temizleme masrafları, toplanan atıkların taşınması ve bertarafı masraflarını Çevre Mevzuatındaki hükümler çerçevesinde poliçede yazılı teminat sınırlarına kadar aşağıda belirtilen hallerin gerçekleşmesi durumunda tazmin eder. Bu sigorta ile, poliçede belirtilen süreklilik tarihi içerisinde meydana gelen kirlenme veya kirlenme tehlikesi neticesinde poliçede belirtilen geriye dönük geçerlilik tarihinden sonra ortaya çıkan zararlar için poliçe vadesi ya da ek bildirim süresi içinde sigorta ettirene yöneltilmiş olan tazminat talepleri teminat altına alınır. İlk kez düzenlenen veya zamanında yenilemesi gerçekleştirilmemiş Çevre Kirliliği Mali Sorumluluk Sigortasının*

(kapsamındaki teminatlar bakımından varsa Kıyı Tesisleri Deniz Kirliliği Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortasının başlangıç tarihi) başlangıç tarihi geriye dönük geçerlilik tarihi olarak belirlenir. Kirlenme veya kirlenme tehlikesine neden olan bir olayın meydana gelmesi durumunda bu olaya ilişkin tüm tazminat talepleri tek bir hasar gibi dikkate alınır ve ilk hasarın vuku bulunduğu tarihte meydana gelmiş kabul edilir. Bu sigorta, sigorta ettirenin haksız taleplere karşı savunmasını da temin eder.”

ÇKMSSGŞ m.A.1 ve m.A.2’yi birlikte değerlendirdiğimizde; her kadar m.A.1.hükmünde kirlenmenin gerçekleştiği anı rizikonun gerçekleştiği an olarak ifade edilse de; anılan genel şartın m.A.2’deki “Kirlenme veya kirlenme tehlikesine neden olan bir olayın meydana gelmesi durumunda bu olaya ilişkin tüm tazminat talepleri tek bir hasar gibi dikkate alınır ve ilk hasarın vuku bulunduğu tarihte meydana gelmiş kabul edilir” ifadesinden rizikonun gerçekleşme anı olarak zararın ilk tespiti teorisinin belirlendiği görülmektedir. Bununla birlikte; söz konusu genel şartın m. A.1’de “Çevre Mevzuatı çerçevesinde sigorta ettirene yöneltilen ve sigorta ettirenin hukuken ödemek zorunda kalacağı tazminat taleplerini bu genel şartlar çerçevesinde güvence altına alır.” ve m. A.2’de “...poliçe vadesi ya da ek bildirim süresi içinde sigorta ettirene yöneltilmiş olan tazminat talepleri teminat altına alınır.” ifadelerinden de rizikonun gerçekleşme anına ilişkin olarak tazminat talebinin ileri sürülmesi teorisinin benimsendiği görülmektedir.

L. Asansör Kazalarında Üçüncü Kişilere Karşı Sorumluluk Sigortası Genel Şartları’nda Rizikonun Gerçekleşme Anı

Asansör Kazalarında Üçüncü Kişilere Karşı Sorumluluk Sigortası Genel Şartları’nın “Sigorta Teminatının Kapsamı” başlıklı m. 1 hükmü gereğince; “Bu sigorta, sözleşme ile daimi bakıma tabi olan ve marka, tip, kullanım tarzı, taşıma kapasitesi ile bulunduğu yerin adresi, bu poliçede gösterilen asansör veya asansörlerle ilgili olarak meydana gelebilecek kazalar sonucu üçüncü kişiler tarafından ileri sürülecek tazminat miktarlarını poliçede yazılı meblağlara kadar temin eder.” Söz konusu hüküm gereğince rizikonun gerçekleştiği an noktasında asansör veya asansörle ilgili kazayı mı yoksa kaza sonucu zarar görenin tazminat talebinde bulunmasını mı ya her iki durumu da birlikte ele almamız gerektiği muallaktır.

Asansör Kazalarında Üçüncü Kişilere Karşı Sorumluluk Sigortası Genel Şartları’nın “Zarar Vukuunda Sigorta Ettirenin Yükümlülükleri” başlıklı m.8 hükmünde; “İşbu sözleşmeye göre, sigorta ettirenin

sorumluluğunu mucip olabilecek her hadiseyi, buna muttali olduğu andan itibaren 5 gün içinde sigortacıya yazı ile ihbar etmek” ifadesinden rizikonun gerçekleştiği an konusunda zarar olayı teorisinin benimsendiği söylenilebilecektir¹³⁹.

M. Gayrimenkul Değerleme Mesleki Sorumluluk Sigortası Genel Şartları’nda Rizikonun Gerçekleşme Anı

Gayrimenkul Değerleme Mesleki Sorumluluk Sigortası Genel Şartları’nda (GDMSSGŞ) “Rizikonun Gerçekleşme Anı” başlıklı m. A.3. hükmü gereğince; “*Sigortanın Kapsamı Sigortacı, sigortalının müşterilerinin talebine istinaden hazırlamış olduğu Gayrimenkul Değerleme Raporunun hazırlanması sırasında gerçekleştireceği hata, ihmâl ve kusur sonucu gerçeğe aykırı bir değer takdiri yapılması ya da değeri etkileyecek bir bilginin verilmemesinden ötürü doğacak zararlar nedeniyle üçüncü şahısların kendisine karşı ileri süreceği tazminat taleplerine karşı sigortalıyı poliçede belirtilen teminat limitine kadar teminat altına alır.*”GDMSSGŞ “Rizikonun Gerçekleşmesi” başlıklı m. B.1. hükmünde ise, “*Riziko, hatalı değerlendirme ile ilgili tazminat talebinin sigortalıya veya sigortacıya yazılı olarak iletildiği anda gerçekleşmiş sayılır. Bir dizi tazminat talebine yol açan bir hal, aşağıdaki koşullarla tek bir olay olarak kabul edilecek ve riziko sigortalıya veya sigortacıya ilk yazılı tazminat talebinin yapıldığı anda gerçekleşmiş sayılacaktır.* Anılan hükümlerden hareketle GDMSSGŞ’de rizikonun gerçekleştiği an konusunda tazminat talebinin ileri sürülmesi anının kabul edildiği söylenebilecektir.

N. Bağımsız Denetçilik Mesleki Sorumluluk Sigortası Genel Şartları’nda Rizikonun Gerçekleşme Anı

Bağımsız Denetçilik Mesleki Sorumluluk Sigortası Genel Şartları (BDMSSGŞ)”Sigortanın Konusu” başlıklı m. A.1. hükmü uyarınca; “*Bu sigorta ile Kamu Gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu tarafından yetkilendirilen bağımsız denetim kuruluşları ve bağımsız denetçilerin, 26/9/2011 tarihli ve 660 sayılı Kamu Gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumunun Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin 24. maddesine bağlı olarak sözleşme süresi*

¹³⁹ YAZICIOĞLU, Sorumluluk Sigortalarında Riziko, s. 464.

içinde; bilgi sistemleri denetimi dahil olmak üzere her türlü mevzuata ve denetim standartlarına aykırı bağımsız denetim yapmaları ve bağımsız denetim raporları düzenlemeleri, raporlarında eksik, yanlış, yanıltıcı bilgi ve görüşlere yer vermeleri gibi nedenlerden kaynaklanan zararlara karşı sözleşmede belirtilen miktara kadar, makul giderler ile yargılama gideri ve vekalet ücretini de içerecek şekilde teminat verilir.” Söz konusu genel şartların “Rizikonun Gerçekleşmesi” başlıklı m. B.1 hükmü gereğince “Sigorta sözleşmesinin konusuna ilişkin olarak sigortalının kendisine tazminat talebinde bulunduğu öğrenildiği ya da zarar görenin doğrudan doğruya sigortacıya başvurduğu anda riziko gerçekleşmiş sayılır.” Anılan hükümlerden hareketle BDMSSGŞ’de tazminat talebinin ileri sürülmesi teorisinin benimsendiği görülmektedir.

O. Zorunlu Sertifika Mali Sorumluluk Sigortası Genel Şartları’nda Rizikonun Gerçekleşme Anı

Zorunlu Sertifika Mali Sorumluluk Sigortası Genel Şartları “Sigortanın Konusu” başlıklı m. A.1 hükmü ile “*Bu sigorta ile; ulusal veya uluslararası düzeyde nitelikli elektronik sertifika, zaman damgası ve elektronik imzalarla ilgili hizmetleri sağlayan Elektronik Sertifika Hizmet Sağlayıcısının (ESHS) Elektronik İmza Kanunundan doğan yükümlülüklerini yerine getirmemesi sonucu oluşan, nitelikli elektronik sertifika sahibi kişi veya kuruluşların ve üçüncü şahısların uğrayacağı zararlara ilişkin sorumluluğu, sözleşmede belirlenen zorunlu sigorta limitlerine kadar teminat altına alınmıştır. Bu sigorta, sigortalıya karşı yapılan talepler sonucundaki yasal giderler için de teminat verir.” Anılan genel şartın “Rizikonun Gerçekleşmesi” başlıklı m. B.1 hükmü gereğince; “ESHS’nin, sözleşme süresi içinde Kanundan kaynaklanan yükümlülüklerini yerine getirmemesi nedeniyle, sertifika sahibi veya üçüncü kişilerin sözleşme dönemi içinde veya sonrasında zarara uğraması sonucunda; Sigortacının bilgisi dahilinde olmak koşuluyla sigortalı tarafından ödeme yapılması veya, Zararın gerçekleştiğinin ve bu zararın ESHS’nin sorumluluğundan kaynaklandığının mahkeme tarafından karar altına alınması veya Sigortalının tebligat üzerine davayı öğrendiği tarihte, riziko gerçekleşmiş olur.” Söz konusu hükümlerden hareketle rizikonun gerçekleştiği ana ilişkin olarak tazminat talebinin kesinleşmesi teorisi esas alınmıştır.*

P. Özel Güvenlik Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortası Genel Şartları'nda Rizikonun Gerçekleşme Anı

Özel Güvenlik Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortası Genel Şartları (ÖGZMSSGŞ) “Sigortanın Konusu” başlıklı m. A.1.uyarınca; “*Sigortacı, sigorta ettiren tarafından 5188 sayılı Özel Güvenlik Hizmetlerine Dair Kanuna istinaden istihdam ettikleri özel güvenlik görevlilerinin, özel güvenlik hizmetine dair mevzuat çerçevesindeki görevlerini yerine getirmeleri sırasında üçüncü şahıslara verecekleri zararları, sigorta poliçesinde belirtilen tutara kadar teminat altına alır.*” Anılan hüküm ilgili genel şartın “Rizikonun gerçekleşmesi halinde sigorta ettirenin yükümlülükleri” başlıklı m. B.2. hükmü “...*Sigortacının talebi üzerine, zarara sebebiyet veren olayın nedeni ile hangi hal ve şartlar altında gerçekleştiğini ve sonuçlarını tespite, tazminat yükümlülüğü ve miktarı ile rücu hakkının kullanılmasına yararlı olabilecek, elde edilmesi mümkün bilgi ve belgeleri gecikmeksizin vermek, d) Zarardan dolayı dava yoluyla veya başka yollarla bir tazminat talebi karşısında kaldığı veya aleyhine cezai kovuşturmaya geçildiği hallerde, durumdan sigortacıyı derhal haberdar etmek ve zarar talebine ve/veya cezai kovuşturmaya ilişkin olarak almış olduğu ihbarname, davetiye ve benzeri tüm belgeleri derhal sigortacıya vermek...*” ile birlikte yorumlandığında ÖGZMSSGŞ’de zarar olayı teorisinin kabul edildiği sonucuna ulaşılabilir.

R. Tüpgaz Zorunlu Sorumluluk Sigortası Genel Şartları'nda Rizikonun Gerçekleşme Anı

Tüpgaz Zorunlu Sorumluluk Sigortası Genel Şartları (TZSSGŞ)“Sigortanın Kapsamı” başlıklı m. A.1 hükmü uyarınca; “*Bu sigorta, Likit Petrol Gazı (LPG) tüpleyen firmaların, doldurdukları veya doldurdukları ve yetkili bayileri vasıtasıyla veya doğrudan doğruya tüketiciye intikal ettirdikleri tüplerin kullanılmak üzere bulundukları yerlerde infilaki, gaz kaçırmaları, yangın çıkarmaları sonucu (kusurları olsun veya olmasın) verecekleri bedeni ve maddi zararlara karşı sorumluluklarını, aşağıdaki şartlar dairesinde temin eder.*” Söz konusu hüküm TZSSGŞ “Rizikonun Gerçekleşmesi Halinde Sigorta Ettirenin Yükümlülükleri” başlıklı m.9 “*Sigorta ettiren sigorta teminatına girebilecek herhangi bir olay vukuunda aşağıdaki hususları yerine getirmekle yükümlüdür: a) Bu sözleşmeye göre, sigorta kapsamında öngörülen hallerin gerçekleşmesi halinde, bunu öğrendiği andan itibaren 5 gün içerisinde sigortacıya ihbar etmek, b) Sigortacının talebi üzerine, olayın ve zararın nedeni ile hangi hal ve şartlar altında gerçekleştiğini ve*

sonuçlarını tesbite, tazminat yükümlülüğü ve miktarı ile rücu haklarının kullanılmasına yararlı, elde edilmesi mümkün bilgi ve belgeleri gecikmeksizin vermek, c) Zarardan dolayı, dava yolu ile veya başka yollarla bir tazminat talebi karşısında kaldığı veya aleyhine cezai kovuşturmayaya geçildiği hallerde, durumdan sigortacıyı derhal haberdar etmek ve zarar ziyan talebine ve cezai kovuşturmayaya ilişkin olarak almış olduğu ihbarname, davetiye ve benzeri tüm belgeleri derhal sigortacıya vermek..” ile birlikte yorumlandığında TZSSGŞ’de zarar olayı teorisinin kabul edildiği görülmektedir.

S. Tehlikeli Maddeler ve Tehlikeli Atık Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortası Genel Şartları’nda Rizikonun Gerçekleşme Anı

Tehlikeli Maddeler ve Tehlikeli Atık Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortası Genel Şartları “Sigortanın Kapsamı” başlıklı m. A.2 hükmü gereğince; *“Bu sigorta, Kararda belirtilen tehlikeli maddelerle ilgili mesleki faaliyette bulunan gerçek ve tüzel kişilerin söz konusu mesleki faaliyetleri dolayısıyla meydana gelebilecek bir kaza sonucunda, kusurları olsun olmasın üçüncü kişilerin doğrudan doğruya uğrayacakları bedeni ve maddi zararlara karşı sorumluluklarını, poliçede yazılı tutarlara kadar, aşağıdaki şartlar dairesinde temin eder.Sigorta, sigortalının Karar kapsamına giren tüm mesleki faaliyetlerini kapsayacak şekilde yapılır. Tehlikeli Maddeler ve Tehlikeli Atık Sorumluluk Sigortası bulunan bir işyerinde, kullanılmak üzere bulundurulmuş LPG tüpünün infilakı, gaz kaçırmaması, yangın çıkarmaması sonucu verilecek zararlar, Tüpgaz Sorumluluk Sigortası limitleri dahilinde sigortacısı tarafından tazmin edilir.”* Buradan hareketle Tehlikeli Maddeler ve Tehlikeli Atık Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortası Genel Şartları’nda zarar olayı teorisinin esas alındığı söylenebilir. Söz konusu genel şartın “Rizikonun Gerçekleşmesi Halinde Sigorta Ettirenin ve/veya Sigortalının Yükümlülükleri” başlıklı m. B.1. hükmü de *“...c)Sigortacının talebi üzerine, olayın ve zararın nedeni ile hangi hal ve şartlar altında gerçekleştiğini ve sonuçlarını tespiti, tazminat yükümlülüğü ve miktarı ile rücu haklarının kullanılmasına yararlı, elde edilmesi mümkün bilgi ve belgeleri gecikmeksizin vermek, ç)Zarardan dolayı, dava yolu ile veya başka yollarla bir tazminat talebi karşısında kaldığı veya aleyhine cezai kovuşturmayaya geçildiği hallerde, durumdan sigortacıyı derhal haberdar etmek ve zarar ziyan talebine ve cezai kovuşturmayaya ilişkin olarak almış olduğu ihbarname, davetiye ve benzeri tüm belgeleri derhal sigortacıya vermek...”* zarar olayı esasının bu genel şartlarda kabul edildiğini gösterir niteliktedir.

V. SONUÇ

Sorumluluk sigortalarında rizikonun gerçekleştiği anın tespitine ilişkin teoriler içerisinde günümüz sigortacılık uygulamasında daha çok tercih edilenler olay esası, zarar esası ve talep esasıdır. Bu teorilerin sadece birinin veya aynı zamanda birden fazlasının da birlikte kabul edildiği görülmektedir.

Bu zamana kadar ki yaptığımız tüm açıklamalardan hareketle rizikonun gerçekleştiği anın belirlenmesi noktasında ileri sürülen görüşler kendi içlerinde avantajlar ve dezavantajlar barındırmakla birlikte sözleşmenin tarafları arasında da menfaat dengesi sağlamada sorunlara sebep olmaktadır. Sorumluluk sigortaları açısından tek bir görüşün kabul edilmesi her bir sorumluluk sigortasının içeriğinin farklı olduğu realitesine ters düşeceğinden, rizikoyu sınırlandırma amacı sigortanın işlevsiz kalmasına vesile olacaktır. Çünkü bazı sigortalarda olay esası ve zarar esası aynı anda ortaya çıktığı halde, bazı sigortalarda sorumluluğu doğuran olayın ortaya çıkması ile zararın ortaya çıkması arasında çok uzun bir zaman aralığı olabilmektedir¹⁴⁰.

TTK m. 1473/1'te rizikonun sigorta sözleşmesinde tarafların irade özgürlüğü kapsamında tarif edileceği esası benimsenmiştir. Bu durum sorumluluk sigortalarında rizikonun belirlenmesine ilişkin farklı esasların varlığının kanun koyucu tarafından dikkate alındığını ve sözleşme özgürlüğü kapsamında tarafların rizikonun gerçekleştiği anı serbestçe belirleyebilmelerine olanak tanıdığını göstermektedir. TTK m. 1473/1 rizikonun gerçekleştiği anın sözleşmede belirlenmediği takdirde ise sebep olayı teorisinin rizikonun gerçekleştiği anın belirlenmesinde esas alınacağını kabul etmiştir.

TTK'nın sorumluluk sigortalarını düzenleyen m.1475 hükmüne baktığımızda; sigorta ettiren sorumluluğunu gerektirecek olayları öğrendiği tarihten 10 gün içerisinde durumu sigortacıya bildirecek veya kendisinin sorumluluğu doğuracak bir talep olduğunda bunu derhal sigortacıya bildirecektir. TTK m. 1475 hükmü E-TTK 1292 hükmünden farklı olarak rizikonun gerçekleştiği anın tespiti¹⁴¹ konusunda kesin bir

¹⁴⁰ Uygulamada bu durum long tail risks uzun kuyruklu rizikolar olarak adlandırılmakta olup özellikle çevre sorumluluk sigortalarında karşımıza çıkmaktadır. Bkz. YONGALIK, s.203.

¹⁴¹ E-TTK Madde 1292 hükmü gereğince; “*Sigorta sözleşmesi, sigortacıyı, sigorta ettireni savunmasına yardım etmeyemecbur tutmakta ise süre*

hüküm ihtiva etmekten imtina etmiştir. Kuşkusuz bunda olay esasını kabul eden m. 1473 hükmünün emredici nitelikte olmaması ve taraflara sorumluluk sigortası türlerine göre rizikonun gerçekleşme anını farklı şekilde düzenleyebilmelerine olanak tanınmasıdır.

Türk sigortacılık uygulamasına bakıldığında rizikonun gerçekleştiği anın Sigorta Genel Şartları ile belirlendiği görülmektedir. Bu sebeple çalışmamızda genel şartları haiz tüm sorumluluk sigortaları da ele alınmış ve bu genel şartlardaki rizikonun gerçekleştiği anın belirlenmesinde hangi teorilerin esas alındığı ifade edilmeye çalışılmıştır.

sigorta ettirenin tebligat üzerine davayı öğrendiği, Sigorta sözleşmesi, sigorta ettirenin üçüncü kişiye ödeyeceği tazminatın sigortacı tarafından karşılanacağını öngörmekte ise; - Sigorta ettirenin dava olmaksızın veya dava sonucunu beklemaksızın tazminat ödemesi halinde de ödemenin yapıldığı, Sigorta ettirenin, hakkında mahkeme kararının kesinleştiğini öğrendiği an rizikonun gerçekleştiği andır.”

KAYNAKÇA

- ARSEVEN, Haydar, Sigorta Hukuku, Ana Prensipler, Genel Hükümler Yenilenmiş 2. Baskı, Beta Yayınları, İstanbul 1987.
- ATABEK, Reşat, Sigorta Hukuku, Duygu Matbaası, İstanbul 1950.
- BAHTİYAR, Mehmet: Sigorta Poliçesi Özel Koşulları, Genel Koşullardan Ayırılması ve Bazı Sorunlar, Prof. Dr. Ali Bozer'e Armağan, Ankara 1998.
- BOZER, Ali, Mal Sigortasında Akdin Yürürlük Tarihini ve Sigortacının Mes'uliyetinin Başlangıcını Tayin Eden Sigorta Mukavelesi Hükümleri, BATİDER, Cilt:1 Sayı:1, Yıl: 1961.
- BOZER, Ali, Sigorta Hukuku Genel Hükümler Bazı Sigorta Türleri, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, Ankara 2004.
- CAN, Mertol, Sigorta Sözleşmesinin Tabi Olduğu Hukuki Esaslar, İmaj Yayınevi, Ankara 2012.
- CAN, Mertol, Türk Özel Sigorta Hukuku, İmaj Yayınevi Ankara, 2018.
- CEBE, Mehmet Sinan, Uygulamalı Sigorta Hukuku, Adalet Yayınevi, Ankara 2018.
- CİCİM, Uluğ İlknur/ALHAN, Yunus, Avrupa Sigorta Sözleşmesi Hukukunda Uzmanlar Grubunun Final Raporu, Bölüm V: Mali Sorumluluk Sigortası, Akdeniz Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt:6, Sayı:1, Yıl: 2016.
- CLARKE, Malcolm, Alistair, The Law of Insurance Contracts, 6th edition, Informa Law from Routledge, United Kingdom, 2009.
- DİNÇ, Deniz İnan, Ürün Sorumluluk Sigortasında Rizikonun Konusu ve Teminatın Kapsamı, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2017.
- DOBBYN, John, F., Insurance Law in a Nutshell, Third Edition, West Publishnig Co, 1986.
- DUNT, John, International Cargo Insurance, Informa, United Kingdom 2012.
- EREN, Fikret, Borçlar Hukuku Genel Hükümler 23. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara 2019.

- KANER, İnci, Zarar Sigortalarında Sigorta Ettirenin Tehlike ile İlgili Görevleri, İHFM, Cilt: LIV, Yıl: 1994.
- KARAMAN, Davut: Sigortacılık, Sigorta ve Risk Kavramları, Beta Yayınları, İstanbul, 2010.
- KARAYALÇIN, Yaşar, Mesuliyet ve Sigorta Hukuku Bakımından Başlıca İşletme Kazaları, Güzel İstanbul Matbaası, İstanbul 1960.
- KARAYALÇIN, Yaşar, Sorumluluk Sigortaları, SHD, Cilt: II, Sayı: 1-2, Yıl: 1984.
- KARAYALÇIN, Yaşar, Taşıma Sigortalarında “All Risks” (Bütün Riskler) Klozu, Sorumluluk ve Sigorta Hukuku Bakımından Eşya Taşımacılığı Sempozyumu, Bildiriler-Tartışmalar, 26-27 Ocak Ankara 1984.
- KAYIHAN, Şaban, Sigorta Sözleşmesinde Prim Ödeme Borcu 1. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2004.
- KENDER, Rayegan Sigorta Mukavelesinin Akdedilmesi ve Şartları, I. Ticaret Hukuku ve Yargıtay Kararları Sempozyumu Bildiriler-Tartışmalar, Ankara, 6-7 Ocak 1984.
- KENDER, Rayegan, Hususi Sigorta Hukuku, Oniki Levha Yayınları, İstanbul 2021.
- KENDER, RAYEGAN, Mesuliyet Sigortasının Mahiyeti ve Türleri, Teori ve Uygulama Açısından Mesuliyet Sigortaları, III. Sigorta Semineri, Ankara 1977.
- KENDER, Rayegan, Sigorta Hukuku, Sigortacılık Seminerleri, Türk Sigorta Enstitüsü Yayınları No:1, Ahmet Sait Matbaası, İstanbul 1975.
- KONFİDAN, Melisa, Deniz Araçları Mali Sorumluluk Sigortası Sözleşmesi, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2023.
- KUBİLAY, Huriye, Özel Sigorta Hukuku, Barış Yayınları, İzmir 2003.
- LANGHEİD Theo/WANDT Manfred, Münchener Kommentar zum VVG 2 Auflage, Verlag C.H. Beck München, München 2017.
- LANGHEİD, Theo/RİXECKER, Roland/GAL, Jens/GROTE, Joachim/MUSCHNER Jens, Versicherungsvertragsgesetz, 6.Auflage, C.H. Beck OHG, München 2019.

- MEMİŞ, Tekin, Sigorta Sözleşmelerinde Kullanılan Genel Şartların Yargısal Denetimi, Türkiye’de Sigorta Hukukunun Sorunları ve Geleceği (Sempozyum), 19-20 Kasım 2004.
- MEMİŞ, Tekin, Yangın Sigortasında Riziko, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2008.
- MOWBRAY, Albert, H./BLANCHARD, Ralph, H., Insurance Its Theory and Practice in the United States, Fifth Edition, Mc-Graw Hill Book Company, New York 1961.
- NOMER, Cahit/YUNAK, Hüseyin, Sigortanın Genel Prensipleri 1.Baskı, Ceyma Matbaacılık, İstanbul 2000.
- OĞUZMAN, Kemal/ÖZ, Turgut, Borçlar Hukuku Genel Hükümler C.II, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2012.
- OMAĞ, Melih Kemal, Riziko Kavramı Açısından Kıdem Tazminatlarının İşverenlerce Sigorta Edilmesi Sorunu, Özel Sigorta Hukukuna Hâkim İlke ve Kurumlar (1975-2016) Makaleler ve Tebliğler, On İki Levha Yayınları, 1. Bası, Ağustos 2019.
- OMAĞ, Merih Kemal, Türk Sigorta Hukukunda Rizikonun Ağırlaşması Sorunu, Sigorta Hukuku Türk Derneği, , İstanbul 1985.
- ÖĞÜZ, ŞEKER, Zehra, Deniz Yoluyla Yük Taşınmasında Sigorta Himayesinin Kapsamı, Beta Basım Yayın, İstanbul 2001.
- ÖZDAMAR, Mehmet, Sigortacının Sözleşme Öncesi Aydınlatma Yükümlülüğü, Yetkin Yayınları, Ankara 2009.
- ÖZDAMAR, Mehmet, Sigortacının Sözleşmenin Kurulmasından Sonraki Aydınlatma Yükümlülüğü, Prof. Dr. Fırat Öztan’a Armağan, Cilt: II, Yıl: 2010.
- PRÖLSS, Jürgen/MARTİN, Anton, Versicherungsvertragsgesetz 31 Überarbeite Auflage, C.H. Beck, München 2021.
- RÜFFER, Wilfried/HALBACH, Dirk/SCHİMİKOWSKI, Peter, Münchener Kommentar Zum VVG (Versicherungsvertragsgesetz) 4. Auflage, C.H. Beck OHG, München 2020.
- SCHMİDT, Otto, Principles of European Insurance Contract Law (PEICL), Verlag Dr. Otto Schmidt, 2009.

- SCHREÏRER, Vincent, German National Report: World Congress of the International Law Association (AIDA) 2018, “Pollution Insurance—Methods, Coverage and Beneficiaries Under German Policies “, Springer-Verlag GmbH Germany, Part of Springer Nature, 2020.
- SÏEG, Karl, Allgemeines Versicherungsvertragsrecht, Springer Gabler, Hamburg 1984.
- SOPACI ÖZTUNA, Birgöl, Yönetici Sorumluluk Sigortası, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2015.
- SWÏSHER, Emeric/NASH, Peter, Principles of Insurance Law Second Edititon, Matthew Bender, San Francisco 2000.
- ŞENOCAK, Kemal, Geçici Sigorta Himayesi, BATİDER, Cilt: XXII, S:1, Yıl: 2003.
- ŞENOCAK, Kemal, Mesleki Sorumluluk Sigortası, Turhan Kitabevi, Ankara 2000.
- TAŞDELEN, Nihat, Mali Mesuliyet Sigortalarında Rizikonun Gerçekleşmesi Halinde İhbar Yükümlülüğü, Prof. Dr. Hüseyin Hatemi’ye Armağan SBArD, Sayı:6 Yıl:2015.
- ULAŞ, Işıl: Uygulamalı Zarar Sigortaları Hukuku, Turhan Kitabevi, Ankara 2012.
- ÜLGENER, Fehmi, Deniz Sigortalarında Nedensellik ve Causa Proxima Kuralı, Der Yayınları, İstanbul 1994.
- ÜNAN, Samim, İsteğe Bağlı Genel Sorumluluk Sigortasında Riziko, Beta Yayınları, İstanbul 1998.
- ÜNAN, Samim, Sorumluluk Sigortalarına İlişkin Bazı Sorunlar, Prof. Dr. Merih Kemal Omağ’a Saygı Günü olarak yapılan Sorumluluk Sigortaları: İlkeler ve Sorunlar Sempozyumu’na Sunulan Bildiri, Sigorta Hukuku Türk Derneği Yayınları, İstanbul 2013.
- ÜNAN, Samim, Türk Sigorta Hukuku Bakımından Sorumluluk Sigortalarının Değerlendirilmesi, Sorumluluk Sigortaları Seminer, 07.04.2006, Y. Temel Enderoğlu (der.), İktisadî Araştırmalar Vakfı, 2006/185, İstanbul 2006.

Yunus ALHAN

- ÜNAN, Samim, Türk Ticaret Kanunu Taslağı'nın Sigorta Hukuku Başlıklı Altıncı Kitabı Hakkında Düşünceler, Sigorta Hukuku Dergisi, Sayı: Özel Sayı, Türk Ticaret Kanunu Taslağı, Yıl: 2005.
- ÜNAN, Samim/ATAMER, Kerim, Avrupa Sigorta Sözleşmesi Hukuku İlkeleri, Sigorta Hukuku Türk Derneğı İstanbul 2011.
- WİDİS, Alan, I., Insurance Materials on Fundamentals Principles, Legal Doctrines and Regulatory Acts, West Group, Minnesota 2001.
- YAZICIOĞLU, Emine, Sorumluluk Sigortalarında Riziko, Sigorta Hukuku Sempozyumları, Samim Ünan/Emine Yazıcıoğlu (Ed.), On İki Levha Yayınları, İstanbul 2018.
- YAZICIOĞLU, Emine, Tekne Sigortası Sözleşmesi, Beta Yayınları, İstanbul 2003.
- YAZICIOĞLU, Emine/ŞEKER ÖĞÜZ, Zehra: Sigorta Hukuku, Gözden Geçirilmiş 4. Bası, Filiz Kitapevi, İstanbul 2021.
- YONGALIK, Aynur, Çevre Sorumluluk Sigortası, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara 1998.